

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2005. aastal

Tallinn
Aprill 2006

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostaja: Liina Ernits
tel. 646 6438

EKI 19080 Tallinn Räväla 6
Tel. +372 646 6439
Faks +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	9
Hinnad	10
Väliskaubandus	18
Siseturg ja tarbimine.....	24
Maailmaturg	30
Euroopa Liidu turg	31
Rahvusvaheline konkurents.....	33
Kokkuvõte	36
Lisad Tabelid 16-20 EL riikide ja Eesti võrdlusandmetega.....	37

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2005. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuste tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete tarbimist siseturul;
- piimatoodete müügiolukorda EL-s ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 41 lehekülge.

Eesti piimaturg 2005. aastal

Euroopa Liiduga liitumisaasta 2004 oli Eesti piimandussektorile muutuste rohke, mis tõi uuendusi nii tootjatele kui töötlejatele. Uuendused jätkuvad Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika raames ka lähiaastatel. Eesti piimatootja- ja töötleja on üha enam seotud Euroopa Liidu turuga ning selle kaudu ka maailma piimaturu konjunktuuri muutustega.

Piima tootmine

2005. aastal toodeti Eestis piima ESA esialgsetel andmetel 670 tuhat tonni (2004.a 652 tuh t, tabel 1), mis oli 2,6% enam aasta varasemast tootmismahust. Sealjuures oli toodangu kasv kiireim IV kvartalis (+12,7% 2004.a IV kv suhtes). Piimatoodang suurenes ka 2005. aasta I, II ja III kvartalis eelmise aasta samade perioodide suhtes, kuid kasv oli viimase kvartaliga võrreldes aeglasem (I kv +1,9%, II kv +2,4%, III kv +3,6%). Piimatootmine on suurenenud vaid lehmade produktiivsuse tõusu tulemusel, sest lehmade arv oli 2005. aasta kõigis neljas kvartalis mullusest väiksem. I kvartalis oli lehmi võrreldes aastatagusega 3,2% vähem, II kvartalis 2,8%, III kvartalis 0,4% ja IV kvartalis 1,6% vähem. Keskmise piimatoodang lehma kohta oli vaadeldud perioodil 5751 kilogrammi, mis on 223 kg võrra suurem kui 2004. aastal. Väljalüps lehma kohta suurenes eelneva aasta sama perioodi suhtes I kvartalis 63 kg võrra, III kvartalis 91 kg võrra ja IV kvartalis 102 kg võrra, kuid II kvartalis vähenes 33 kg võrra.

Tabel 1

Piima tootmise ja kasutamise bilanss* (tuh tonnides naturaalkaalus)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jäägid perioodi alguseks	55	90	90	44	142	118
Piima toodang**	630	684	612	612	652	670
Import***	44	43	114	264	120	37
Ressursse kokku	729	817	816	919	914	825
RESSURSSIDE KASUTAMINE						
Eksport***	172	229	249	262	284	287
Loomade ja lindude söödaks	58	55	81	72	67	70
Tarbimine toiduna	409	443	442	443	445	438
Jäägid perioodi lõpuks	90	90	44	142	118	30

* Põllumajandusministeeriumi andmed.

** ESA andmed.

*** Impordi ja ekspordi osas ümber arvestatud piimale.

2005. aasta lõpus oli Eestis 113,1 tuhat lehma, mis on 1800 lehma võrra vähem kui aasta tagasi (tabel 2). Lehmade arv suureneb tavapäraselt I kvartali jooksul, see on seotud piimalehma-

toetuste taotlustega sellel perioodil. II kvartali keskel makstakse toetused välja, millele järgnevalt võib karja sobimatud lehmad realiseerida ja mistõttu ka lehmade arv sellel perioodil väheneb kõige enam. Võrreldes 2005. aasta algusega oli I kvartali lõpuks piimalehmi 1600 võrra rohkem. II kvartali lõpuks langes lehmade arv 114,9 tuhandele (-1600 looma) ja IV kvartalis veel 2000 looma võrra.

Tabel 2

Piima tootmise näitajad aastatel 2000 - 2005

	2001	2002	2003	2004	2005	Muutus, +,-	
						'05-'04 kogusena	2005/2004 %
Piimatoodang (tuh.t)	684,0	611,6	611,5	652,4	670,4	18,0	2,6
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	5152	5138	5176	5528	5751	223	4,0
Lehmade arv per. lõpus (tuh.tk.)	129,3	115,6	116,8	114,9	113,1	-1,8	-1,6
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuht)	427,6	495,3	485,1	536,1	571,2	35,1	6,5
Kokkuostu osakaal toodangust, %	62,5	81,0	79,3	82,2	85,2		+3 %p

Allikas: ESA

Eestile määratud piima tootmiskvoot on 1.04.2005 - 31.03.2006 kvoodiperioodiks 624,5 tuhat tonni 4,31%-lise rasvasisaldusega piima aastas. Alates 2006. aastast tõuseb kvoot 646,4 tuhandele tonnile. Eestis jagati lõppenud kvoodiaastaks välja 611 413 tonni suurune piima tootmiskvoot, millest 599 541 tonni on tarnekvoot ja 11 872 tonni otseturustuskvoot. Tarnkvoodi omanikke on 1546 ja otseturustuskvoodi omanikke 439 piimatootjat.

Tabel 3

Piima tootmiskvootide täitmine 2005. aasta II - IV kvartalis
(periood 1.04.2005 – 31.12.2005)

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2005 – 31.03.2006			
- EL kehtestatud kvoot, tonn	624 485	554 656	69 826
- Eestis jagatud kvoot, tonn	611 413	599 541	11 872
- täidetud 9 kuuga, tonn	440 422	434 002	6 420
- % EL kvoodist	70,5%	78,2%	9,2%
- % Eestis jagatud kvoodist	72,0%	72,4%	54,1%
Tootmismahut 1.04.2005 – 31.12.2005	521 600*	442 700*	78 900*
- % kogumahust	100%	84,9%	15,1%
Kvoodi täitmine 1.04. – 31.12. 2004, tonni	404 587	395 636	8 950

* ESA andmed. 2005.a on tarnekvoodina märgitud piimatööstuste kokkuost ning otseturustuse veerus kogutootmise ja kokkuostu vahe, milles on ka loomasöödana kasutus.

Allikas: PRIA

PRIA (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet) andmetel täideti piima tootmiskvoodist üheksa kuuga 72% Eestis välja jagatud kvoodist (70,5% EL kvoodist, tabel 3), kusjuures tarnekvoot täideti 72,4% (EL 78,2%) ulatuses ja otseturustuskvoot 54,1% (EL 9,2%) ulatuses. Nende andmete alusel pole Eestis praegu ohtu EL poolt määratud piima tootmiskvoodi ületamiseks.

Piimatööstus

Piimatööstuse ettevõtted varusid 2005. aastal kokku 571,2 tuhat tonni toorpiima, mis moodustas 85,2% piimatoodangust (tabel 2). Piima kaubalisus suurenes aastaga 3%-punkti võrra (2004.a – 82,2%) ja kokkuostukogus suurenes 6,5% (+35,1 tuh t). Toorpiima kvaliteet püsis kõrgel tasemel. Kokkuostetud piimast 95,5% kuulus eliit- või kõrgemasse sorti (2004.a – 95,9%) ning 3,7% I sorti. Varutud piima keskmine rasvasus oli 4,1%.

Piimatööstuste kogutoodangu müük jooksevhindades oli 2005. aastal ESA andmetel 3874,7 miljonit krooni, mis on vaid 1,6% suurem varasema aasta käibest. Eelmine EL-iga liitumise aasta oli piimatööstusele üledukas, mil müügikäive (2004.a – 3812,1 mln kr) suurenes 2003. aastaga võrreldes 39,4% ja ekspordiks müük (2004.a – 1358,9 mln kr) 60,9%. Käibe kasv 2004. aastal saavutati nii toodangu füüsilise mahu suurenemise ja kui tööstuse väljamüügihindade tõusu tulemusel. 2005. aastal suurenes veidi küll müügikäive, kuid ekspordiks müük vähenes 6,6% 1269,8 miljonile kroonile ning ekspordiks müügi osakaal piimatööstuse kogumüügis langes 2,8%-punkti võrra 32,8%-le aasta varasemalt 35,6%-lt. Hindade tõus peatus praktiliselt 2004. aasta lõpuks ning enamike piimatoodete ekspordihinnad langesid.

Tööstustoodangus suurenes juustu, vadakupulbri ja jäätise toodang ning vähenes või, lõssi- ja piimapulbri tootmine. Muudatused 2005. aasta tööstustoodangu kogustes on otseses seoses ekspordiga: aastaga vähenes võiekспорт üle 2 korra, kuid juustueksport suurenes 1,5 korda. Toodetud vadakupulber eksporditi pea täielikult Venemaale. Jäätisetoodangu suurenemine toimus aga siseturunõudluse suurenemise tulemusel.

Eesti piimatoodete toodangu kasvustimulaatoriks oli 2005. aastal eksport Venemaale, kuhu eksportimiseks kadusid Euroopa Liiduga liitumisjärgselt Venemaa poolsed topeltollid Eesti toodetele. Venemaa veterinaarameti ekspordiluba on 10-l Eesti piimatööstuse ettevõttel: AS Saaremaa LPT, Valio Eesti AS Laeva Meierei ja AS Võru Juust, AS Kalev Paide Tootmine, Tallinna Piimatööstuse AS, TÜ E-Piima Põltsamaa ja Järva-Jaani Meierei, AS Tallinna Külmoone, AS Põlva Piim ning Põltsamaa Meierei Juustutööstus OÜ.

Piimatööstuse toodang Eestis (tuhat tonni)

	2000	2001	2002	2003	2004 kiirstat.	2005 kiirstat.
Või rasvasusega kuni 85%				9,4	10,6	7,5
Või rasvasusega üle 85%				0,09	0,07	...
Taimeõliga segarasvatooted	0,8	0,9	0,9	1,0	3,3	...
Naturaaljuust	9,9	11,9	12,4	13,3	11,8	15,8
Sulatatud juust	0,7	0,9	1,0	...
Kodujuust	2,1	2,2	2,3	...
Kohupiim ja kohupiimatooted	9,4	10,5	11,5	...
Pudingid	0,3	0,4	0,4	...
Jogurt maitsestatud	0,5	0,6	0,8	...
Jogurt maitsestatud	11,8	13,0	14,9	...
Pett maitsestatud	2,7	2,6	3,8	...
Hapupiim, keefir maitsestatud	12,3	13,1	12,5	...
Maitsestatud hapupiimatooted	1,9	1,5	1,7	...
Hapukoor	15,2	16,4	16,8	...
Rõõsk koor rasvasisaldusega kuni 29%	3,1	3,3	3,5	...
Rõõsk koor rasvasisaldusega üle 29%	3,5	3,8	7,7	...
Pastöriseeritud piim	56,6	60,9	65,6	72,8	73,0	76,5
sh rasvasisaldusega kuni 1%	0,6	0,6	0,9	...
rasvasisaldusega 1-3%	60,3	68,1	68,7	...
rasvasisaldusega üle 3%	4,7	4,1	3,8	...
Lõssi- ja vadakupulber, TPA	11,1	7,1	14,0	12,2	14,3	13,9
sh lõssipulber	8,0	10,3	12,9	9,0
vadakupulber				1,4	1,1	4,6
Täispiima- ja koorepulber	4,1	13,2	9,3	6,0	8,2	7,4
Jäätis	6,1	6,1	6,9	6,9	8,9	9,8

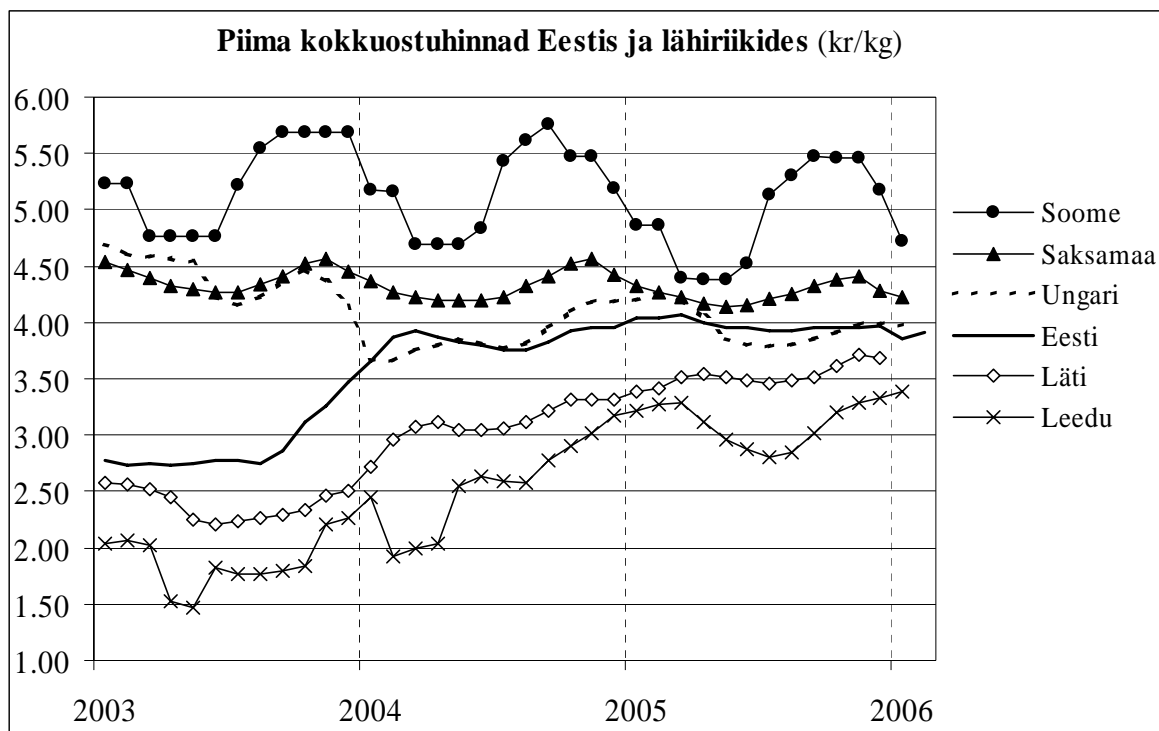
Allikas: ESA

Hinnad

Piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima tegelik aastakeskmise **kokkuostuhind** oli ESA andmetel 2005. aastal 3,98 kr/kg, olles 3,6% kõrgemal 2004. aasta keskmisest hinnast (joonis 1). 2005. aasta jooksul oli kokkuostuhinna trend aga langussuunaline. 2005. aasta jaanuaris maksid piima kokkuostjad piimatootjatele piimakilo eest 4,04 krooni, kuid detsembris 3,97 krooni ning hind langes aasta jooksul 1,7%. Kahe viimase aasta jooksul kõrgel tasemel stabiili-

seerunud kokkuostuhind on muutunud praeguste jaehindade juures tööstusettevõtetele kahjumlikuks ning nad püüavad igati hinda alandada. Piima kokkuostjate hinnanguil oleks tasakaaluhinnaks 3.80 kr/kg, et kogu väärtusahel suudaks kasumlikult toimida. Toorpiima nõudlus Eestis ületab aga tootjate poolset pakkumist ning hinnavaheed lõunanaabrite madalamate hinnatasemete ja EL vanade liikmesriikide kõrgemate tasemete vahel vähenevad pidevalt. Keskmine kokkuostuhind lähiriikides oli 2005. aasta detsembris 5.17 krooni (Soome) ja 3.33 krooni (Leedu) vahemikus. Läti kokkuostuhind oli vaid 29 senti võrra madalam Eesti tasemest. Seega ei ole sellise surve juures piima kokkuostuhinda Eestis enam oluliselt võimalik alandada.

Joonis 1

Piima kokkuostuhindadest Euroopa Liidu suuremates piimatööstustes, aga ka Eesti lähiriikide hindadest annab ülevaate tabel 5. EL suurtööstuste keskmine piima kokkuostuhind oli 2005. aasta detsembris 4,7% madalam kui aasta tagasi (dets'04 – 4.65 kr/kg, dets'05 - 4.43 kr/kg. Septembris-oktoobris küll hinnad mõnevõrra tõusid, kuid hakkasid novembrist alates taas langema. Eestist madalamad piima kokkuostuhinnad on ainult Leedus ja Lätis, kuid ka neis riikides on piima hinnad tõusutrendil.

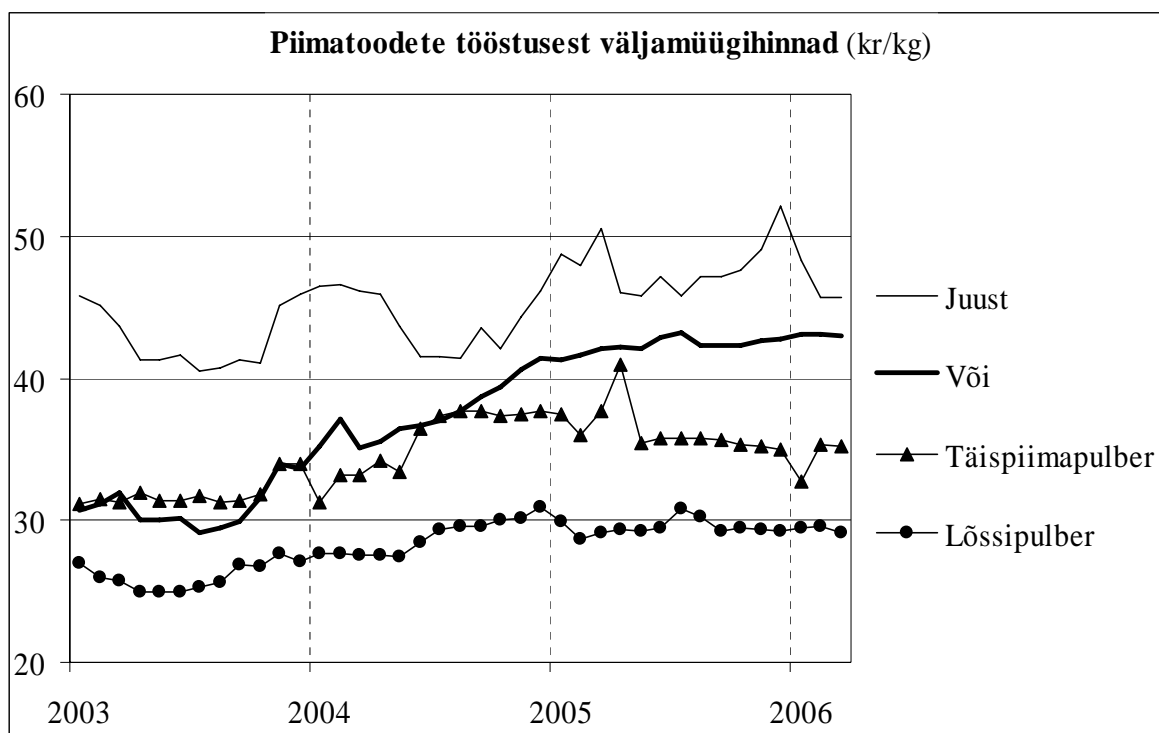
**Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes,
Eesti lähiriikides, USA-s ja Uus-Meremaal (kr/kg)**

	2004 dets	2005 okt	2005 nov	2005 dets	2006 jaan
Suurtööstused					
Nordmilch Saksamaa	4.48	4.56	4.64	4.30	4.30
Arla Foods Taani	4.39	4.34	4.34	4.34	4.33
Danone Prantsusmaa	5.04	5.00	5.00	4.91	4.62
Lactalis Prantsusmaa	4.94	4.81	4.78	4.78	4.67
Friesland Coberco Hollandi	4.22	4.81	4.81	4.23	4.16
Arla Foods Rootsi	4.44	4.24	4.18	4.23	4.29
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.65	4.59	4.59	4.43	4.35
Riigid					
USA	4.68	4.64	4.38	4.35	4.26
Uus-Meremaa	2.71	2.74	2.77	2.77	2.68
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.43	4.38	4.41	4.28	4.22
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	5.19	5.46	5.46	5.17	4.72
Läti, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	3.31	3.61	3.72	3.68	3.79
Leedu, <i>rasv 4,2%, valk 3,3%</i>	3.17	3.20	3.29	3.33	3.39
Eesti, <i>rasv 3,8%, valk 3,2%</i>	3.95	3.95	3.96	3.97	3.85

Allikad: LTO, ZMP, EKI

2004. aastal alanud kiire piimatoodete tööstusest **väljamüügihindade** tõus 2005. aastal aeglustus ning mõnede toodete hinnad hakkasid kõikumama (tabel 6, joonis 2). 2005. aastal olid piimatoodete keskmised tööstusest väljamüügihinnad 2,2...12,6% kõrgemad (olenevalt tootest) 2004. aasta keskmistest hindadest. Aasta jooksul tõusis enim *või* tööstusest väljamüügihind (12,6%, 42.30 kr/kg-ni), mis jätkas kallinemist ka 2006. aasta I kvartalis (43.11 kr/kg). *Edam-tüüpi juustu* väljamüügihind oli 2005. aastal kõige ebastabiilsem, kuid aastakeskmine hind 2004. aasta keskmise suhtes siiski tõusis 8,6% (47.92 kr/kg-ni). Juustu hind langes eelmise aasta suvel suhteliselt madalale ning IV kvartalis tõusis hind III kvartali suhtes isegi 12,2%. 2006. aasta I kvartalis juustu väljamüügi hind langes taas (-3,2% IV kv'05 suhtes, 46.98 kr/kg-ni).

Pulbrite hinnad püsisid aasta jooksul suhteliselt stabiilsed. *Täispiimapulber* kallines aastaga 2,2% (2005.a – 36.34 kr/kg-ni), kuid 2006. aasta I kvartalis muutus hind kõikuvaks (I kv'06 - 34.00 kr/kg). *Lõssipulber* kallines aastaga 2,4% (29.51 kr/kg-ni) ning selline hinnatase püsis ka 2006. aasta I kvartalis (I kv'06 – 29.54 kr/kg).

Joogipiimast kallines aastaga kiiremini 3,5%-line joogipiim, mille 2005. aasta keskmine tööstusest väljamüügihind tõusis aasta võrdluses 6,1% (6.26 kr/l-ni). 2,5%-lise piima keskmine väljamüügihind oli 2005. aastal 3,2% kõrgem kui aasta varem (2005.a – 5.56 kr/l, 2004.a – 5.39 kr/l). 2006. aasta I kvartalis on mõlema joogipiima hind kergelt langenud.

Tabel 6

Tööstusest väljamüügi-, ekspordi ja jaehindade muutus Eestis 2003-2005. aastail
(aasta ja kvartali keskmine, kr/kg, piimal kr/l)

	Tööstusest väljamüügihind/ekspordihind				Jaehinnad Eesti kauplustes			
	2003	2004	2005	I kv 2006	2003	2004	2005	I kv 2006
Piimapulber	31.90/ 28.60	35.56/ 39.52	36.34/ 34.19	34.00	x	x	x	x
Lõssipulber	26.08/ 25.12	28.82/ 28.14	29.51/ 28.67	29.54	x	x	x	x
Juust Edam	42.80/ 37.63	44.11/ 41.90	47.92/ 44.81	46.98	73.15	77.20	83.03	84.87
Või	30.98/ 31.52	37.57/ 38.38	42.30/ 34.59	43.11	44.54	56.51	65.44	68.20
Piim 2,5%	4.65	5.39	5.56	5.53	6.73	7.40	7.52	7.45
Piim 3,5%	5.79	5.90	6.26	6.24	8.71*	8.92*	9.11*	9.28*

* Tetrapakendis piima jaehinnad Tallinna supermarketite keskmisena.

Allikas: EKI, ESA

Eesti piimatoodete **ekspordihinnad** on aastaga osadel toodetel langenud, osadel tõusnud ning järginud üldjoones maailmaturuhindade muutust (tabel 6, joonised 3-6). 2005. aasta piimapulbri keskmine ekspordihind oli 13,5% ja või ekspordihind 9,9% madalam 2004. aasta keskmisest hinnast. Lõssipulbri aastakeskmise ekspordihind oli 1,9%, juustul 6,9% kõrgem 2004. aasta keskmisest hinnast.

Piimatoodete **maailmaturuhinnad** muutusid 2005. aastal ebastabiilseks ning hakkasid osadel toodetel langema (tabel 7, joonised 3-6). Kiirem hinnalangus oli või ja piimapulbril, juustu ja lõssipulbri hind alanes vähem. Lõssipulbri 2005. aasta keskmine hind USA-s isegi tõusis 14% 2004. aasta suhtes ning 2005. aasta lõpuks oli USA-s hind EL riikidega ühel tasemel (29.63 kr/kg). 2006. aasta I kvartali lõpuks langes lõssipulbri hind USA-s aga eelmise aasta kõrgtasemelt 14,7%. Hollandis ja Saksamaal pöördusid lõssipulbri hulgihinnad aga 2006. aasta I kvartalis tõusutrendile ning kvartali lõpuks tõusis hind aastalõpu tasemelt 6,5%, ületades USA hinda 24%-liselt. Piimapulbri hinnalangus jätkus Hollandis ja Saksamaal aga ka 2006. aasta I kvartalis (-1,5% 2005.a keskmisega võrreldes).

Või aastakeskmise hulgihind oli 2005. aastal USA-s ja EL-is ühel tasemel ning langus aasta võrdluses oli 5,4...7,8% vahemikus. 2006. aasta I kvartalis on hinnalangus kiirenenud, seda eriti USA-s (-16,9% 2005.a keskmise suhtes), mille tulemusel oli või hind USA-s I kvartali lõpuks 15% madalam Saksamaa ja Hollandi hulgihinnast.

Juustu hulgihind, vaatamata üsna tugevatele kõikumistele, on senini langenud kõige vähem ning stabiilsus on püsinud ka 2006. aasta alguses.

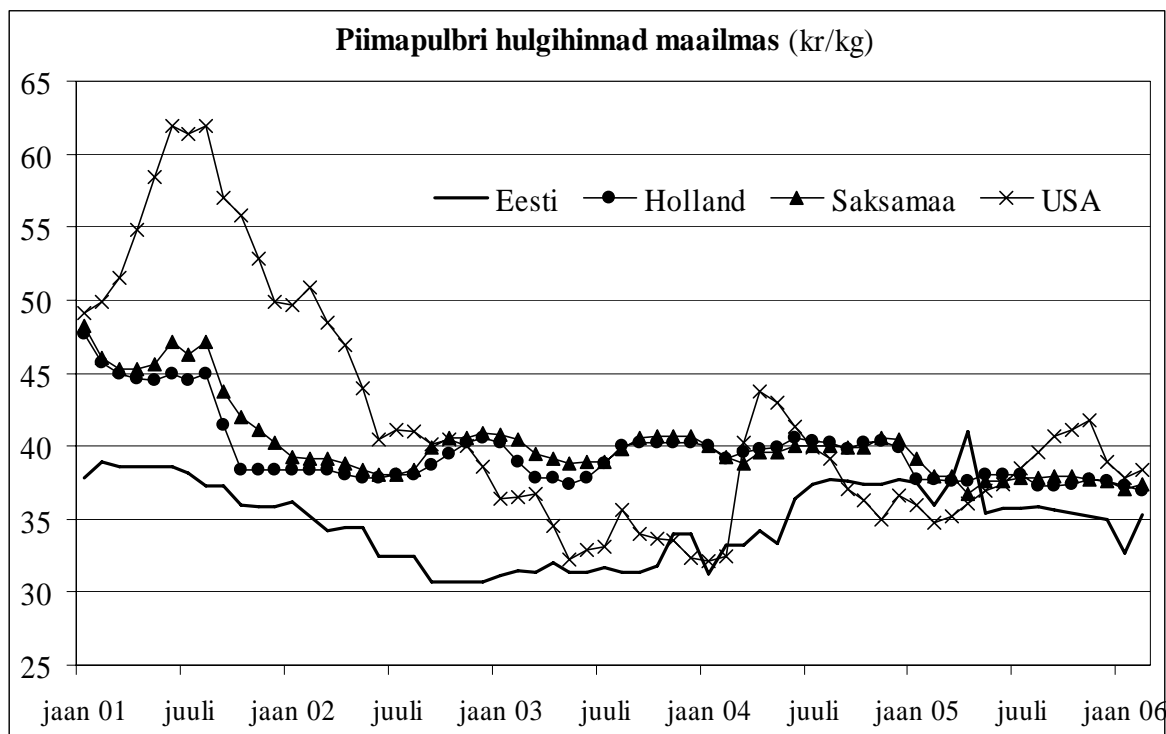
Tabel 7

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s
(aasta ja kvartali keskmine, kr/kg)

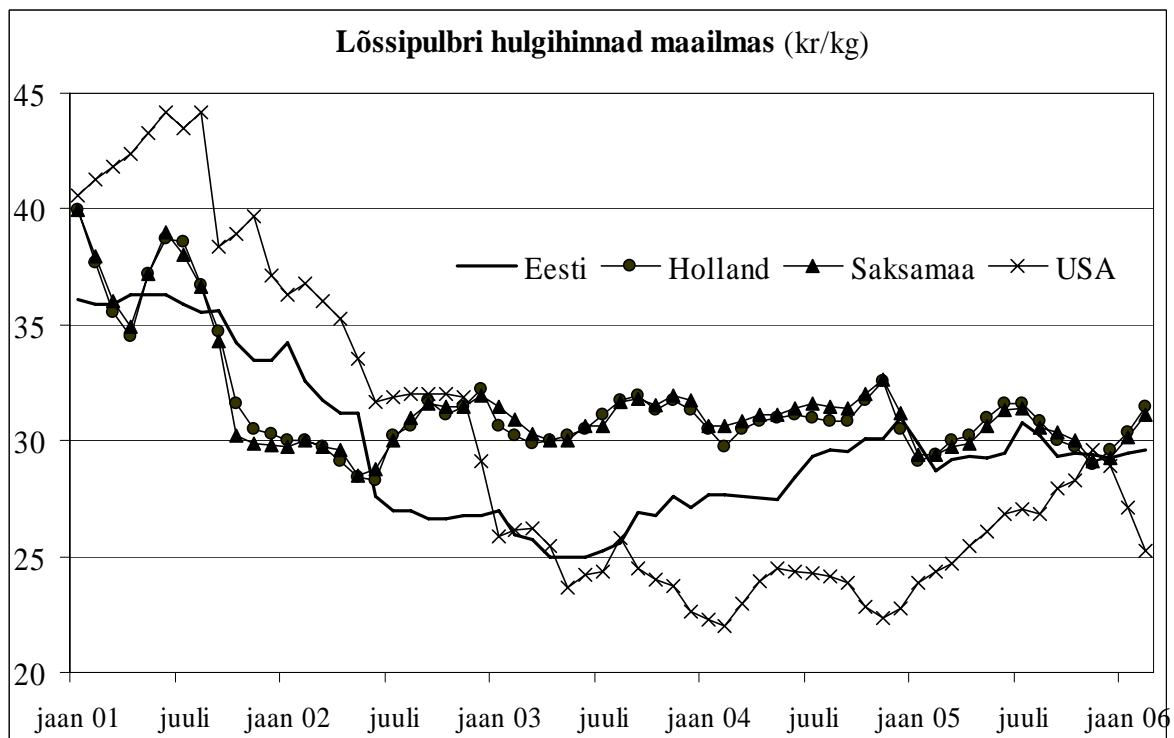
	2002	2003	2004	2005	I kv 2006
PIIMAPULBER					
Holland	38.63	39.16	39.98	37.64	37.08
Saksamaa	39.23	39.91	39.85	37.81	37.24
USA keskmine	43.46	34.29	38.11	38.05	38.06
LÕSSIPULBER					
Holland	30.26	30.89	30.93	30.17	30.90
Saksamaa	30.32	31.07	31.34	30.09	30.63
USA keskmine	33.22	24.71	23.37	26.65	26.19
VÕI					
Holland	47.23	47.77	47.00	43.51	40.29
Saksamaa	47.14	48.04	46.78	43.13	40.29
USA keskmine	41.17	35.05	51.17	43.30	36.00
JUUST					
Saksamaa, Gouda	50.21	45.95	44.34	44.21	...
UK, Inglise Cheddar	46.76	46.57	49.60	48.61	48.95
USA, Cheddar	42.67	56.59	58.33	56.41	55.68

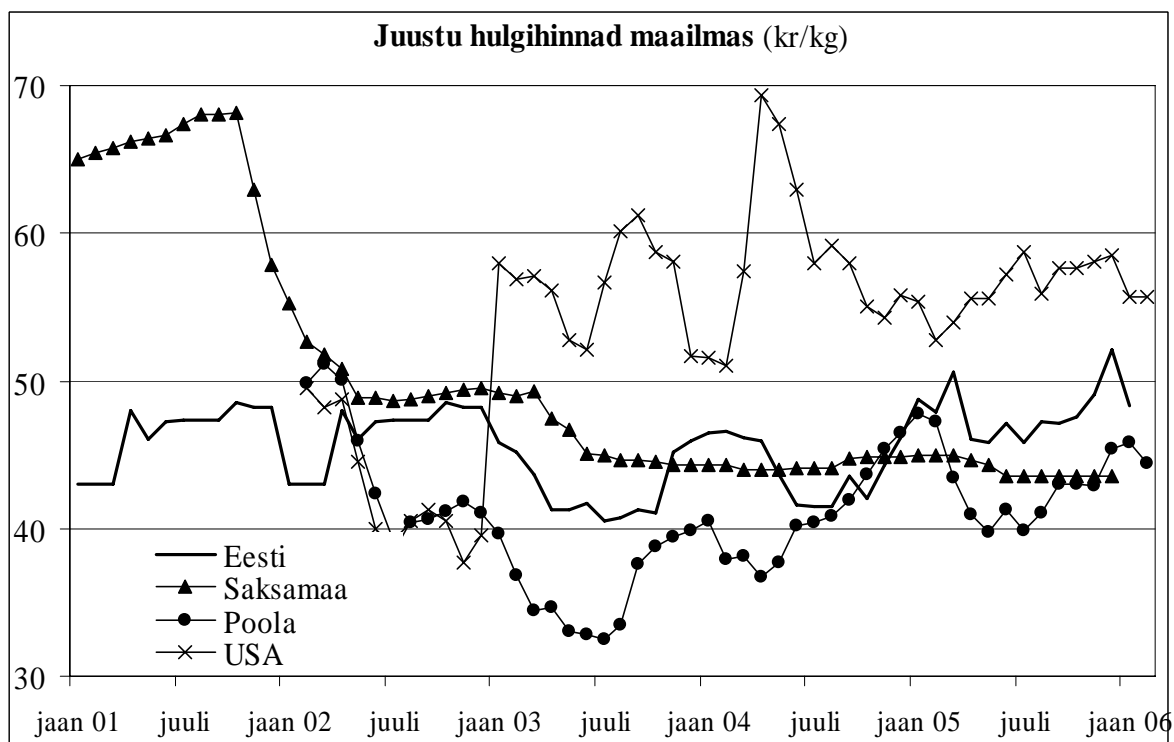
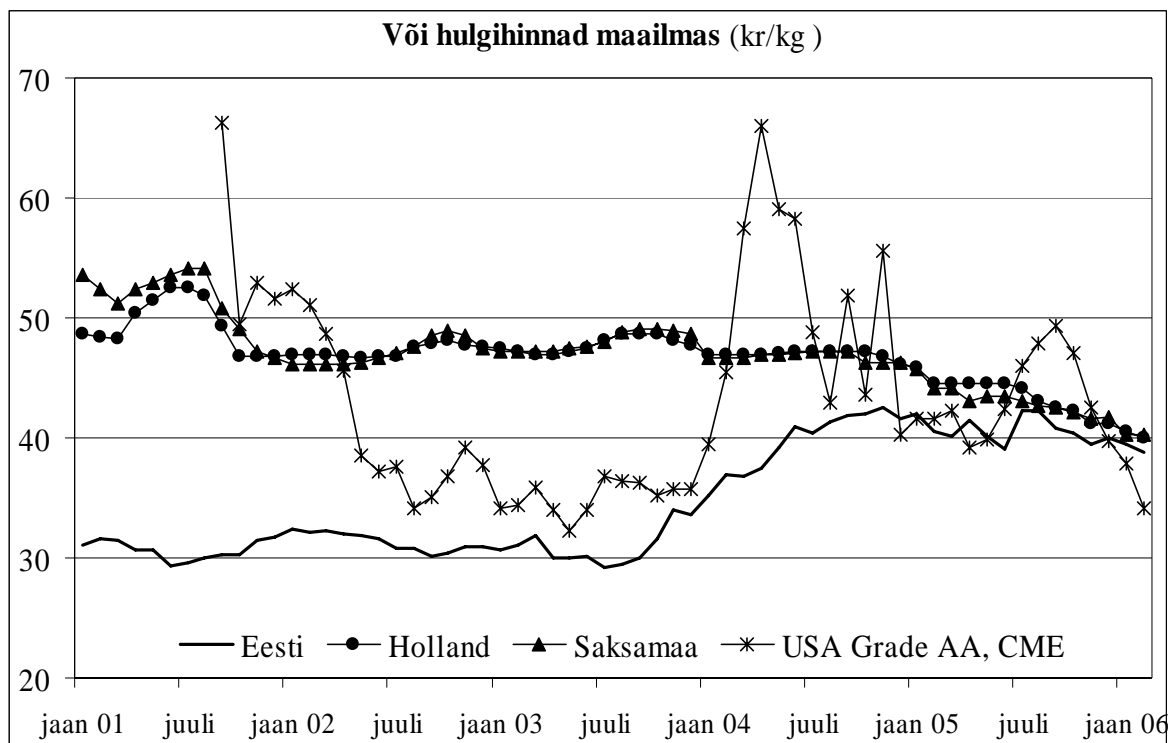
Allikas: ZMP

Joonis 3

Joonis 4

2005. aastal paljude piimatoodete **jaehinnad** küll stabiliseerusid, kuid jätkus nende toodete hinnatõus, millele olid Eesti piimatööstusettevõtetal head ekspordivõimalused (tabel 6). Enamike värskepiimatoodete hinnad tõusid aasta võrdluses 1,5...6,2% vahemikus, juustul ja võil aga vastavalt 7,6% ja 15,8%. Aeglasem hinnatõus oli piimal-keefiril (1,5%), veidi kiirem kodujuustul (+6,2%) ja kohvikooresel (+4,2%). Järsk hinnatõus oli ka hapukoorel, mille 2005. aasta keskmine hind oli 11,5% kõrgem varasema aasta keskmisest.

2006. aasta I kvartalis joogipiim, keefir ja kohvikoor eelmise aasta keskmise hinna suhtes odavnesid. Teised piimatooted jätkasid kerget kallinemist. Sealjuures juustu ja võli hinnad tõusid 2005. aasta keskmise suhtes vastavalt 2,2% ja 4,2%.

Üheteistkümne Euroopa Liidu liikmesriigi pealinnadega võrreldes on piimatoodete jaehinnad Tallinna supermarketites enamasti kõrgemad kui uutes EL liikmesriikides, kuid madalamad endiste EL riikide pealinnade suurte kaupluste hindadest (tabel 8). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas, sest Eestis puudub antud tootegrupis konkurents kohalike tootjate poolt.

Tabel 8

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 28.nov-4.dets. 2005.a
(kroonides)

Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- ku- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Mertinger Zott Danone jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	150 g	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	9.28	13.55	81.61	4.14	17.23	9.07	x	207.45
Riia	8.68	11.80	76.36	6.68	18.70	10.69	4.01*	213.95
Vilnius	10.56	14.09	70.42	8.16	15.14	x	x	110.07
Varssavi	7.73	12.40	55.07	4.60	x	8.62	3.20	109.36
Praha	9.42	11.84	93.45	7.52	25.73	10.89	x	140.54
Bratislava	9.58	15.93	75.77	5.36	25.86	10.61	3.30*	126.10
Budapest	10.41*	19.14	70.24	x	x	10.92	x	x
Helsingi	10.01	18.34	108.48	9.81*	24.15	15.91	6.92*	204.71
Berliin	11.11	14.39	97.43	7.53*	30.07	7.46	3.91*	104.83
Amsterdam	12.99	15.33	79.69	11.58	x	8.81	x	186.98
Stockholm	11.03	15.42	77.24	9.22*	x	16.31	7.58*	109.36

* **Riia:** Mertingeri jogurt; **Bratislava:** Danone jogurt; **Budapest:** piim 2,8%; **Helsingi:** võil ümberarvutus 500g pakendilt; kohvikoor 19%; Danone jogurt; **Berliin:** kohvikoor UHT; Danone jogurt; **Stockholm:** kohvikoor 12%; Arla jogurt

Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

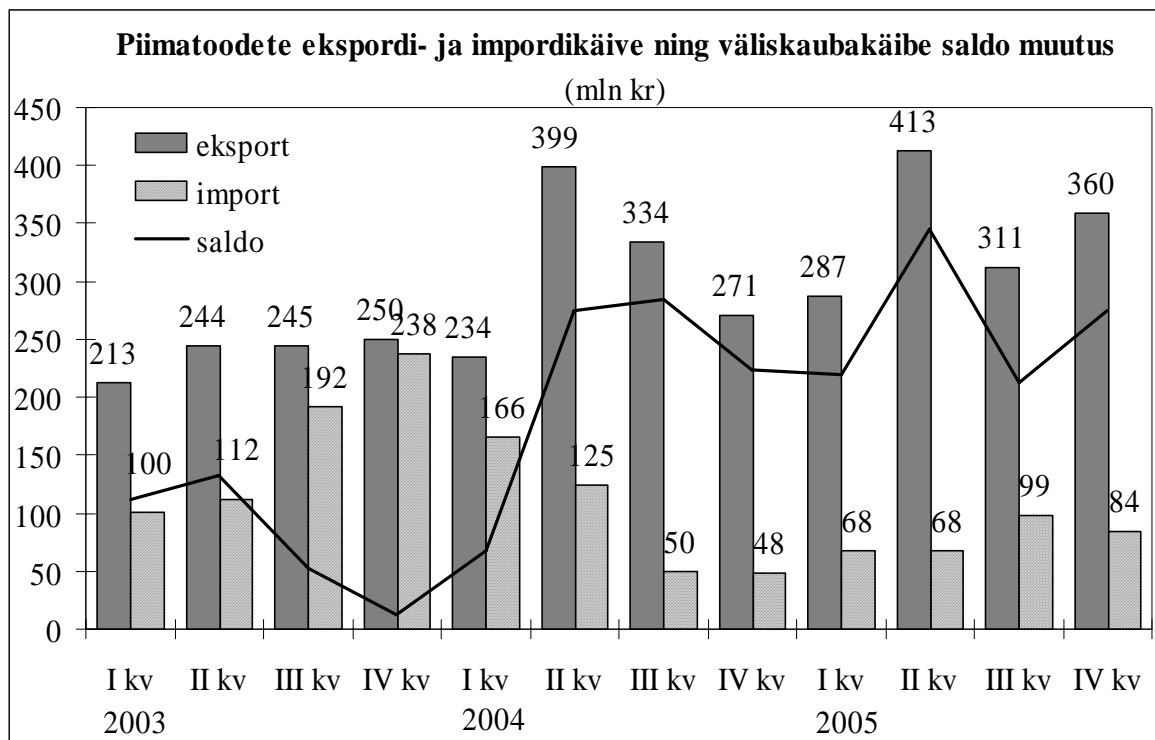
Allikas: EKI

Väliskaubandus

2005. aastal jätkus piimatoodete väliskaubanduses 2004. aastal alanud positiivne trend: eksport suurenes ja import vähenes ning kaubavahetuse positiivne saldo suurenes (joonis 7). 2005. aastal suurenes Eesti piimatoodete ekspordikäive võrreldes 2004. aastaga 10,8% (+133,4 mln kr), import vähenes 17,9% (-69,5 mln kr) ning Eesti piimatoodete väliskaubanduse positiivne saldo (1 052 mln kr) suurenes neljandiku võrra (+203,3 mln kr). Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne nii EL vanade liikmesriikide (+896,5 mln kr), 3. riikidega (+154,1 mln kr) kui ka uute liikmesriikidega (saldo +1,6 mln kr). Kusjuures 2004. aastal oli EL uute liikmesriikidega piimatoodete kaubavahetuse saldo tugevalt negatiivne.

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2005. aastal 19,6% (2004 - 24,5%) põllumajandussaaduste kogueksportist ja import 2,9% (2004 - 4,1% koguimportist).

Joonis 7

2005. aastal eksporditi piimatooteid Eestist kokku 1 370,8 miljoni krooni väärtuses, mis on 10,8% ehk 133,4 miljonit krooni enam kui 2004. aastal (tabel 9). Ekspordikäibest 28% moodustas juustu, 20% piimapulbri, 16% lõssipulbri ja 13% või väljavedu (joonis 8).

Võrreldes 2004. aastaga suurenes muude ehk põhiliselt naturaaluustude (+50%, ekspordi kogumaht 6815 t), piimapulbri (+36%, 7903 t), vadakupulbri (8,4 korda, 4257 t), röösa piima (56 korda!, 13567 t, 4.03 kr/kg), koore (2,3 korda, 3957 t) ning jogurti (+86%, 4407 t) eksport. Samas vähenes lõssipulbri (-27,6%, 7869 t), või (-53,7%, 3709 t) ja jäätise (-71,4%, 586 t)

väljavedu. Või ja piimarasvade ekspordi vähenemise tulemusel vähenes ekspordikäive 2005. aastal 167 miljoni krooni võrra eelmise aasta suhtes, kuid seda korvas suure osas juustu ja kohupiima ekspordi käibe kasv (+151 mln kr).

Ekspordihindade tõus 2005. aastal pidurdus ning paljude toodete hind aasta võrdluses langes. Kiirem hinnatõus oli vadakupulbril (23%) ja jäätisel (20%), kiirem langus röösal 1-6%-lisel piimal (-43%), jogurtil (-20%), kohupiimal (-8%) ja piimapulbril (-9%). Lõssipulbri ekspordihind aasta keskmisena tõusis 1,4%, naturaaluustudel 5%, võil aga langes 2% seoses Venemaale ekspordi suurenemisega (ekspordihind ei sisalda eksporditugesid). Ekspordikoguste muutused 2005. aastal ei olnud aga seotud hinnamuutustega. Nii ei põhjendanud piimapulbri hinnalangus selle ekspordi vähenemist, vaid piimapulbri eksport suurenes 36%. Samuti suurenes 20%-lise hinnalangusega jogurti eksport pea kaks korda. Vastupidiselt aga vähenes 20%-lise ekspordihinna tõusuga jäätise eksport eelmise aastaga võrreldes 71%. Seega oli piimatoodete eksport seotud rohkem võimaluste otsimisega välisurgudel ning konkreetsete kaubanduspartnere ja lepingute olemasoluga.

Tabel 9

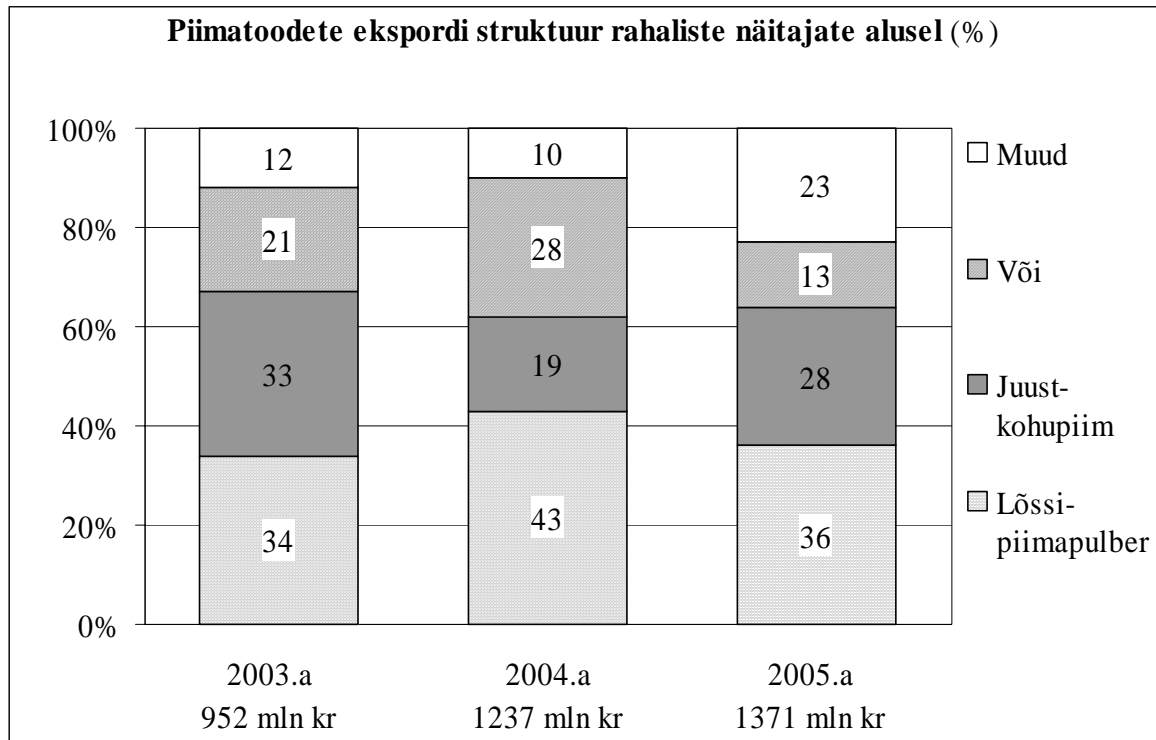
Piimatoodete põhieksport 2004 – 2005. aastal

	2004			2005			Ekspordikoguse muutus 2005/04 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	4563	41526	9.10	18218	135722	7.45	4 korda
Kondenseeritud piim, pulber	16731	527073	31.50	15772	495786	31.34	-5,7
Hapendatud piimatooted	2668	40342	15.31	4961	66023	13.31	85,9
Vadakutooted	509	3153	6.19	4349	35073	8.06	8,5 korda
Või ja piimarasvad	9009	340359	37.78	5134	173262	33.75	-43,0
Juust, kohupiim	5675	237740	41.90	9054	389049	42.97	59,5
Jäätis	2050	42898	20.93	586	14678	25.03	-71,4
Piimatooted kokku	x	1233091	x	x	1309593	x	x
Käive rahas, ilma kaubalise katteta	x	4309	x	x	61157	x	x
KOKKU	x	1237400	x	x	1370750	x	10,8*

*Ekspordikäibe kasv

Allikas: PM kaubanduspoliitika büroo

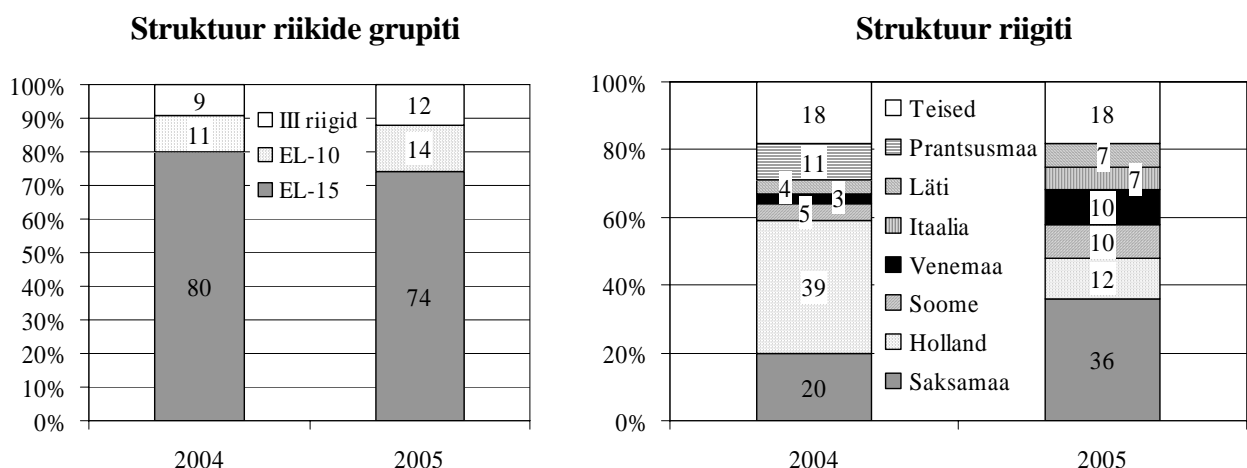
Joonis 8

2005. aasta ekspordikäibest 74% moodustas eksport EL vanadesse liikmesriikidesse, 14% EL-iga liitunud riikidesse ja 12% kolmandatesse riikidesse (joonis 9). Olulisemad Eesti piimatoodete väljaveo sihtriigid olid endiselt Saksamaa (36% piimatoodete koguekspordikäibest, joonis 8) ja Holland (12%). 2005. aastal suurenes Soome (10%) ja Venemaa (10%) osakaal Eesti piimatoodete ekspordikäibes.

Joonis 9

Piimatoodete ekspordi struktuur riigiti (rahalise väärtuse alusel, %)

EL-i vanadesse liikmesriikidesse eksporditi enam lõssipulbrit (Saksamaale 49%, Hollandisse 27% 2005.a lõssipulbri ekspordist, tabel 8), piimapulbrit (Saksamaale 87%), võid (Saksamaale 36%, Hollandisse 8%), juustu (Soome 26%, Itaaliasse 26%) ja jogurtit (Soome 65%).

Peale EL-ga liitumist on uue väljaveoartikli jogurti kõrval kiireneva kasvuga ka üle 6% rasvasusega piima ehk rõõsa koore eksport, mille 3957 tonnist veeti Saksamaale 85% ja Hollandisse 9%.

Piimatoodete ekspordikäive EL-i uutesse liikmesriikidesse on aastaga vähenenud 1,6%, mis on toimunud peamiselt ekspordi vähenemisest Leetu. Eelmise aastaga võrreldes vähenes Leetu juustueksport 6 korda ja jäätiseeksport 7 korda, piimatoodete ekspordikäive sellel suunal kokku aga vähenes üle kahe korra. Samas hakati 2005. aastal Leetu eksportima jogurtit (2005 – 688 t, 2004 – ainult 200 kg), mille osakaal jogurtiekspordis ulatus 16%-le. Teine tähtis eksporditüüp Leetu on jäätis, mille osakaal Eesti jäätise ekspordikoguses, vaatamata jäätiseeksporti vähenemisele Leetu, oli 30%. Eksport Läti on aastaga kahekordistunud ning EL-iga liitunud riikidest on Läti jäänud Eesti piimatoodete sihtturgudest esikohale (93 mln kr, 7% kogu piimatoodete ekspordikäibest ja 47% EL-iga liitunud riikide käibest). Läti eksporditi peamiselt jäätist (34% 2005.a jäätise ekspordikogusest), rõõska piima rasvasusega 1-6% (10891 t, 80% selle rasvasusega piima ekspordist), hapupiimatooted (jogurteid 9% nende ekspordikogusest) ja kohupiima (14%). Teisel kohal on uutest liikmesriikidest Eesti piimatoodete ekspordis Leedu 13%-ga nende riikide ekspordikäibes. Uutest liikmesriikidest on suurema osakaaluga selle riikide grupi ekspordikäibes veel Poola (12%), Ungari (6%) ja Tšehhi (4%).

Tabel 10

Põhiliste piimatoodete põhieksporti struktuur riikide lõikes 2005. aastal
(% vastava tootegrupi 2005.a ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor	Piima- ja lõssipulber	Hapendatud piimatooted	Või ja piimarasvad	Juust ja kohupiim
1999.a – 10859 t	1999.a – 14356 t	1999.a – 3154 t	1999.a – 8290 t	1999.a – 4626 t
2000.a – 2799 t	2000.a – 14737 t	2000.a – 1701 t	2000.a – 4671 t	2000.a – 3871 t
2001.a – 1999 t	2001.a – 15860 t	2001.a – 2089 t	2001.a – 3963 t	2001.a – 4550 t
2002.a – 3676 t	2002.a – 18014 t	2002.a – 2042 t	2002.a – 5411 t	2002.a – 6230 t
2003.a – 2445 t	2003.a – 12094 t	2003.a – 2647 t	2003.a – 6031 t	2003.a – 8388 t
2004.a – 4563 t	2004.a - 16731 t	2004.a - 2668 t	2004.a - 9009 t	2004.a - 5674 t
2005.a – 18218 t	2005.a – 15772 t	2005.a - 4961 t	2005.a - 5134 t	2005.a - 9054 t
Läti 60	Saksamaa 68	Soome 65	Venemaa 33	Soome 20
Saksamaa 19	Holland 15	Leedu 14	Saksamaa 27	Itaalia 19
Leedu 12	Läti 5	Läti 9	Holland 13	Venemaa 18
Soome 6	Taani 5	Rootsi 8	Poola 9	Holland 13
Holland 2	Teised 7	Holland 2	Usbekistan 5	Kreeka 7
Suurbritannia 1		Teised 2	Tšehhi 3	Läti 6
			Teised 10	Ungari 3
				Teised 14

Allikas: PM kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatesse riikidesse eksporditi piimatooted 2005. aastal 161,2 miljoni krooni väärtuses. Ekspordikäive jagunes juustu (39%), või (34%), vadakupulbri (20%) ja piimapulbri (4%) väljaveokäibe vahel. Sealjuures eksporditi vadakupulbri 99% Venemaale ja selle eks-

pordikogus on aastaga kasvanud üle 8 korra. Venemaa oli 3. riikidest tähtsamaks ekspordiriigiks, kuhu läks 87% kolmandate riikide piimatoodete ekspordikäibest ja 10% Eesti kogu piimatoodete ekspordikäibest. Väiksemate osakaaludega kolmandate riikide ekspordis olid Norra (5% kolmandate riikide ekspordikäibes), Usbekistan (4%) ja Senegal (2%).

Piimatooteid **imporditi** 2005. aastal 318,6 miljoni krooni väärtuses, mis oli 17,9% (-69,6 mln kr) väiksem kui 2004. aastal (tabel 11). Impordikäibest 61% moodustas import EL-ga liitunud riikidest, 37% vanadest EL riikidest ja 2% kolmandatest riikidest (joonis 10). Impordikäive vähenes aastaga EL-ga liitunud riikidest -35% ja 3. riikidest -40%, kuid EL vanadest liikmesriikidest suurenes 50%.

Suurema osakaaluga EL impordiriigid olid Leedu (36%), Läti (14%) ja Saksamaa (14%, joonis 10). Peamiseks sisseveoartikliks oli juust ja kohupiimatooted, millede sisseveokäive moodustas 56% Eesti piimatoodete impordikäibest (joonis 11). Sealhulgas moodustas naturaaluustu sissevedu 35% piimatoodete impordikäibest. Suurem osakaal impordikäibes oli veel jäätisel (12%) ja hapupiimatoodetel (9%). Varasemate aastate tähtsamad imporditooted – pulbrid ja või, on muutunud Eesti piimatoodete impordis tühisteks. Piima- ja lõssipulbrit imporditi 2005. aastal kokku ainult 611 tonni ja võid koos piimarasvadega 115 tonni.

Enamike piimatoodete impordihinnad aastaga tõusid, vaid vadakutoodete hinnad langesid ja jäätise impordihinnad jäid eelmise aasta tasemele.

Tabel 11

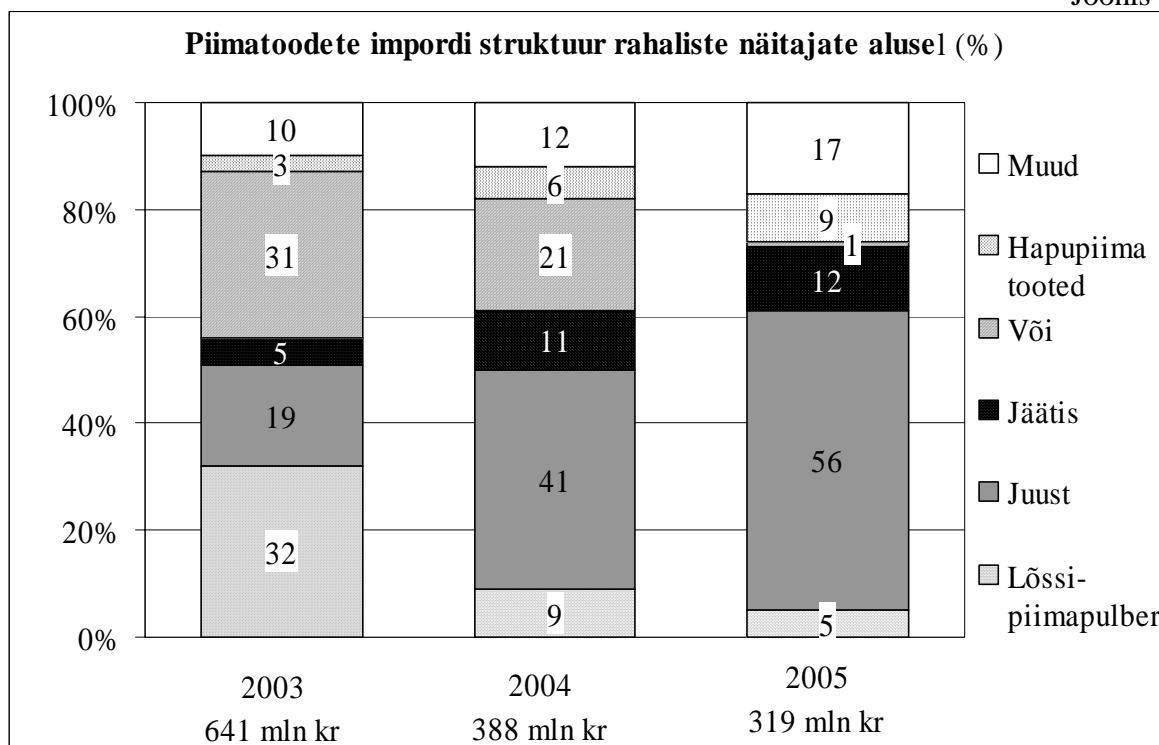
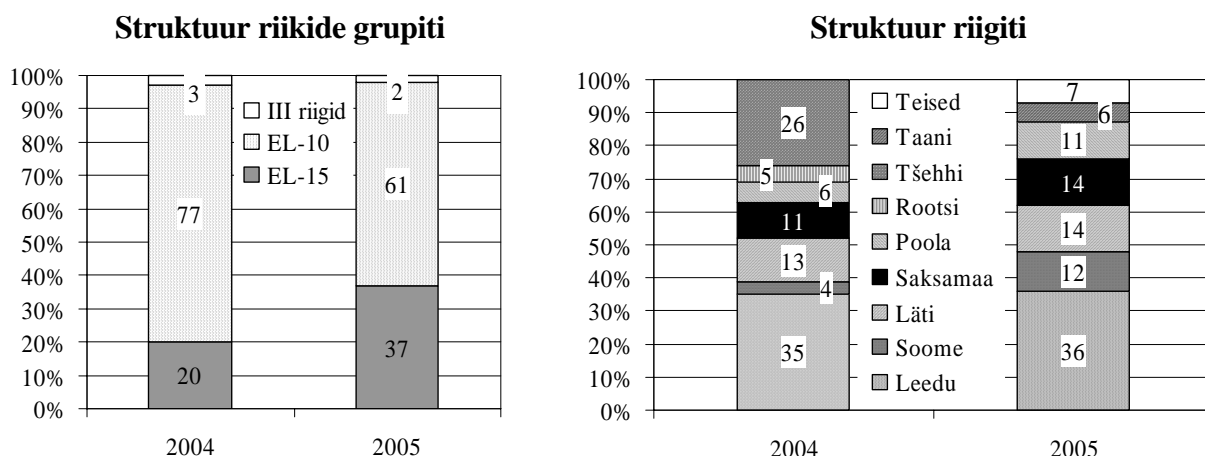
Piimatoodete põhiimport 2004 – 2005. aastal

	2004			2005			Impordikoguse muutus 2005/04 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	5185	31360	6.05	1213	11464	9.45	-76,6
Kondenseeritud piim, pulber	1664	34555	20.77	611	14968	24.50	-63,3
Hapendatud piimatooted	1139	21601	18.96	1405	29226	20.81	23,4
Vadakutooded	580	7218	12.44	1636	18702	11.43	2,8 korda
Või ja piimarasvad	2980	79607	26.72	115	4242	37.03	-96,1
Juust, kohupiim	3713	157332	42.38	3607	177736	49.27	-2,9
Jäätis	1431	41482	28.99	1377	39256	28.51	-3,8
Piimatooted kokku	x	373155	x	x	295594	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	15045	x	x	23106	x	x
KOKKU	x	388200	x	x	318700	x	-17,9*

*Impordikäibe muutus

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete impordi struktuur riigiti (rahalise väärtuse alusel, %)

Leedust toodi Eestisse peamiselt naturaaluustu (1390 t ehk 61% juustu impordikogusest) ja jäätist (48%, tabel 12) ning üle poole või ja pulbrite impordikogusest. 2005. aastal on nii juustu- kui jäätiseimport Leedust 2004. aastaga võrreldes 31% vähenenud. Lätist toodi Eestisse 86% piimaimpordist, 45% sulatatud juustu impordist, 20% kohupiima impordist ja 11% jäätiseimpordist. Saksamaalt toodi 64% piimapulbri impordikogusest, 40% muudest hapupiimatoodetest (v.a jogurt) ja 88% sinihallitusjuustust. Soomest imporditi piimatoodetest Eestisse peamiselt jäätist (25% jäätise impordikogusest), jogurtit (22%) ja naturaaluustu (11%).

2005. aastal suurenes piimatoodete import Poolast (osakaal piimatoodete impordikäibes 11%). Poolast imporditi jogurteid (68% jogurtite impordikogusest), vadakupulbrit (40%) ja lõssipulbrit (24%).

Tabel 12

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes 2005. aastal

(% vastava tootegrupi 2005.a impordikogusest)

Piima- ja lõssipulber	Hapendatud piimatooted	Või ja piimarasvad	Juust ja kohupiim	Jäätis
1999.a – 2650 t	1999.a – 1550 t	1999.a – 2412 t	1999.a – 1439 t	1999.a – 965 t
2000.a – 5472 t	2000.a – 346 t	2000.a – 856 t	2000.a – 1590 t	2000.a – 1124 t
2001.a – 4402 t	2001.a – 1158 t	2001.a – 771 t	2001.a – 2177 t	2001.a – 1175 t
2002.a – 4704 t	2002.a – 1615 t	2002.a – 3509 t	2002.a – 2648 t	2002.a – 1127 t
2003.a – 10130 t	2003.a – 1181 t	2003.a – 8285 t	2003.a – 2960 t	2003.a – 1070 t
2004.a – 1664 t	2004.a – 1139 t	2004.a – 2980 t	2004.a – 3713 t	2004.a – 1431 t
2005.a – 611 t	2005.a – 1405 t	2005.a – 115 t	2005.a – 3607 t	2005.a – 1377 t
Leedu 59	Poola 61	Leedu 53	Leedu 50	Leedu 48
Saksamaa 15	Saksamaa 28	Norra 18	Läti 14	Soome 25
Holland 10	Soome 8	Läti 15	Saksamaa 13	Venemaa 12
Läti 5	Läti 3	Soome 12	Soome 9	Läti 10
Poola 4		Tšehhi 1	Taani 6	Poola 3
Prantsusmaa 4		Poola 1	Poola 4	Saksamaa 2
Taani 3			Teised 4	

Väljastpoolt Euroopa Liitu ehk kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid ainult kahest riigist kokku 7,1 miljoni krooni väärtuses, millest 52% moodustas piimatoodete import Venemaalt ja 48% Norrast. Norrast toodi Eestisse naturaaluustu (2% juustuimpordist) ja võid (30%), Venemaalt kogu summa ulatuses jäätist, mis moodustas 12% jäätise impordikogusest Eestisse sellel perioodil.

Siseturg ja tarbimine

Eesti piimatoodete siseturu maht vähenes 2005. aastal 1,5%, 438,4 tuhandele tonnile 445 tuhandelt tonnilt 2004. aastal (ümber arvestatud piimale tabel 1). Ühe elaniku kohta tarbiti 326 kg piima ja piimatooteid ümberarvestatuna piimaks (2004.a – 329 kg/1el, tabel 13). Sealhulgas ulatub eratarbimine (ilma tööstusliku tarbimiseta toiduainetööstuse ettevõtetes ja tarbimiseta tootlustus-ettevõtetes) 272 kilogrammini ühe elaniku kohta. 2005. aastal tarbiti Eestis keskmiselt ühe inimese kohta 2,2 kg võid, 5,1 kg juustu ja 63,7 liitrit joogipiima. Vaatamata sellele, et piimatoodete jae-hinnad jätkasid ka 2005. aastal tõusu, on elanikkonna ostudes suurenenud kallimate piimatoodete ostukogused (juustud, jogurtid jms). Kuid endiselt on juustu ja kohupiima tarbimistase Eestis Euroopa Liidu riikide keskmisest tarbimistasemest pea kaks korda madalam (tabel 20 lisas). Või

tarbimine alternatiivsete kaupade rikkaliku sortimendi tõttu on pikka aega püsinud napilt üle 2 kg elaniku kohta ja ilmselt tulevikus enam kuigi oluliselt ei tõuse. Või tarbimine Euroopa Liidus on keskmiselt 4,2 kg elaniku kohta aastas ning keskmisest kõrgema tarbimistasemega riigid on Prantsusmaa (7,8 kg), Saksamaa (6,5 kg) ja Soome (5,9 kg).

Tabel 13

Tähtsamate piimatoodete ostukogused keskmiselt ühe pere liikme kohta ja piimatoodete tarbimine
(kg ühe elaniku kohta aastas)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
OSTUKOGUSED						
Joogipiim	61,3	59,3	58,8	58,8	57,7	54,7
Rõõsk koor	1,4	1,6	1,7	2,1	2,0	2,3
Hapukoor	7,7	8,0	8,2	8,3	8,5	8,1
Keefir	5,9	5,8	6,3	7,4	6,8	7,2
Jogurt	5,2	5,2	6,1	6,2	7,2	8,7
Pett	1,5	1,5	1,8	1,0	1,3	1,3
Kohupiim, kodujuust jms	4,8	4,8	5,0	4,7	5,1	5,9
Juust	4,3	4,2	4,3	4,7	4,9	5,0
Jäätis	3,0	2,9	3,3	3,2	3,4	3,4
Või	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1
Margariin	4,8	4,5	4,4	4,2	4,1	3,6
PIIMATOODETE TARBIMINE						
ERATARBIMINE (kg/1 el)						
Piim	83,3	77,6	74,3	71,8	69,7	63,7
Või	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2
Juust	4,4	4,3	4,4	4,9	5,0	5,1
PIIMATOODED KOKKU (ü.a. piimaks koos tööstusliku tarbimisega)	286	324	325	328	329	326
sh eratarbimine	273	268	271	273	276	272

Allikas: ESA, EKI

Piimatoodete siseturu vajadus on võimalik täielikult katta kodumaise piimatoodanguga, kuid avatud turumajanduse tingimustes moodustas imporditud piimatoodete osakaal Eesti siseturumahu 2005. aastal alla 10%.

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt alates 1994. aastast läbi viidud kauplusevaatlused¹ näitavad, et kodumaiste piimatoodete sortiment on pidevalt suurenenud ning ületab importtoodete valikut enamike piimatoodete osas (tabel 14). Viimase sortimendivaatluse andmed 2005. aasta mais näitavad kodumaiste piimatoodete sortimendi suurenemist kõigi piimatoodete osas, kuid impordis suurenes vaid juustude ja jogurtite pakkumissortiment. Teiste importtoodete valik vähenes. Aastate jooksul on kiiremini suurenenud kodumaiste jogurtite, kohupiima, juustude ja

¹ Eesti toidukaupade positsioon siseturul, 1994 – 2005. aastate vaatluste ülevaated, EKI.

Tabel 14

**Kodumaiste piimatoodete osakaal kaupluste rahalises käibes ja
sortimendis ning sortimendi laius**

Toidukaup	Mai 1998	Mai 1999	Mai 2000	Mai 2001	Mai 2002	Mai 2003	Mai 2004	Nov 2004	Mai 2005
Kodumaise toote osakaal vastava toote rahalises käibes (%)									
Piim	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Naturaaljuust	94	91	95	96	90	89	88	79	82
Sulatatud juust	56	48	59	61	52	57	53	53	53
Jogurt	65	72	80	86	85	86	92	92	93
Või	99	97	100	100	100	100	99	98	100
Kohupiim	99	96	99	99	97	98	99	98	98
Jäätis	65	74	86	87	82	86	89	85	89
Sortimendi laius (nimetuste arv keskmiselt kaupluse kohta)									
Piim kodumaine import	6,0 -	5,9 -	7,0 -	7,4 -	7,5 -	7,4 -	8,7 -	8,5 -	8,9 -
Naturaaljuust kod. import	7,1 5,5	10,9 11,4	12,7 12,2	13,9 12,3	16,5 10,8	23,4 19,1	30,8 19,7	30,9 27,1	36,5 33,5
Sulatatud juust k. import	4,0 15,6	5,7 16,6	8,6 14,2	8,7 18,7	8,8 24,0	9,2 21,4	10,6 23,1	11,4 23,1	12,5 28,7
Jogurt kodumaine import	20,0 19,6	26,0 20,9	34,1 19,3	44,6 17,0	41,9 18,5	51,4 15,2	64,1 13,4	64,3 13,3	65,1 16,2
Või kodumaine import	1,1 0,5	1,4 0,3	1,4 0,1	1,4 0,2	1,4 0,3	2,1 -	2,5 0,2	2,5 0,4	3,4 0,4
Kohupiim kodum. import	9,5 1,0	14,5 3,0	19,5 2,5	23,8 2,0	20,3 3,6	31,2 4,1	34,2 3,1	36,6 4,0	40,7 3,4
Jäätis kodumaine import	25,5 24,3	38,2 19,8	47,2 14,0	54,9 12,7	61,4 14,5	65,5 12,4	75,2 15,4	81,1 21,5	82,2 21,3
Kodumaise toote osakaal pakutavas sortimendis (%)									
Piim	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Naturaaljuust	56	49	51	53	60	55	61	53	52
Sulatatud juust	20	26	38	32	27	30	31	33	30
Jogurt	51	55	64	72	69	77	83	83	80
Või	69	82	93	88	84	100	94	85	90
Kohupiim	91	83	89	92	85	88	92	90	92
Jäätis	51	66	77	81	81	84	83	79	79

Allikas: EKI

jäätise valik. Kuigi importtoodete hulgas on mitmeid kodumaistele tugevat hinnakonkurentsi pakkuvaid tooteid, on Eesti piimatooted keskmiselt impordist odavamad, maitsetl meile omasemad ning ostjad eelistavad eestimaist. Sortimendi pidev laienemine, toodete meelepärane maitse

ning tarbijasõbralikud hinnad on kindlustanud kodumaistele piimatoodetele müügiedu impordi ees. Kaupluste spetsialistide hinnangutel moodustab kauplustes müüdavatest piimatoodetest kodumaiste toodete käive 53-100% vastava tootegrupi käibest. Piimatoodete jaehinnad olid enamikel vaatluse all olevatel kaupadel kõrgemad kui eelmise vaatluse ajal 2004. aasta novembris (tabel 15).

Suurim konkurents kodumaise ja impordi vahel valitseb aastaid sulatatud juustu osas, kuid teravneb ka konkurents naturaaluustu osas. Importjuustu osakaal müügikäibes on aasta-aastalt tõusnud. Kodumaise sulatatud juustu osakaal kaupluste käibes ulatus 2001. aasta mais juba 61%-ni selle kauba kogukäibest, kuid 2004. aastaks langes kodumaise sulatatud juustu käibe osakaal 53%-le ja püsis enam-vähem sellel tasemel ka 2005. aastal. Väikseimat konkurentsi kauplustes pakuvad importtooted kodumaisele kohupiimale ja võile, mis andsid 98% nende toodete jaekäibest.

Tabel 15

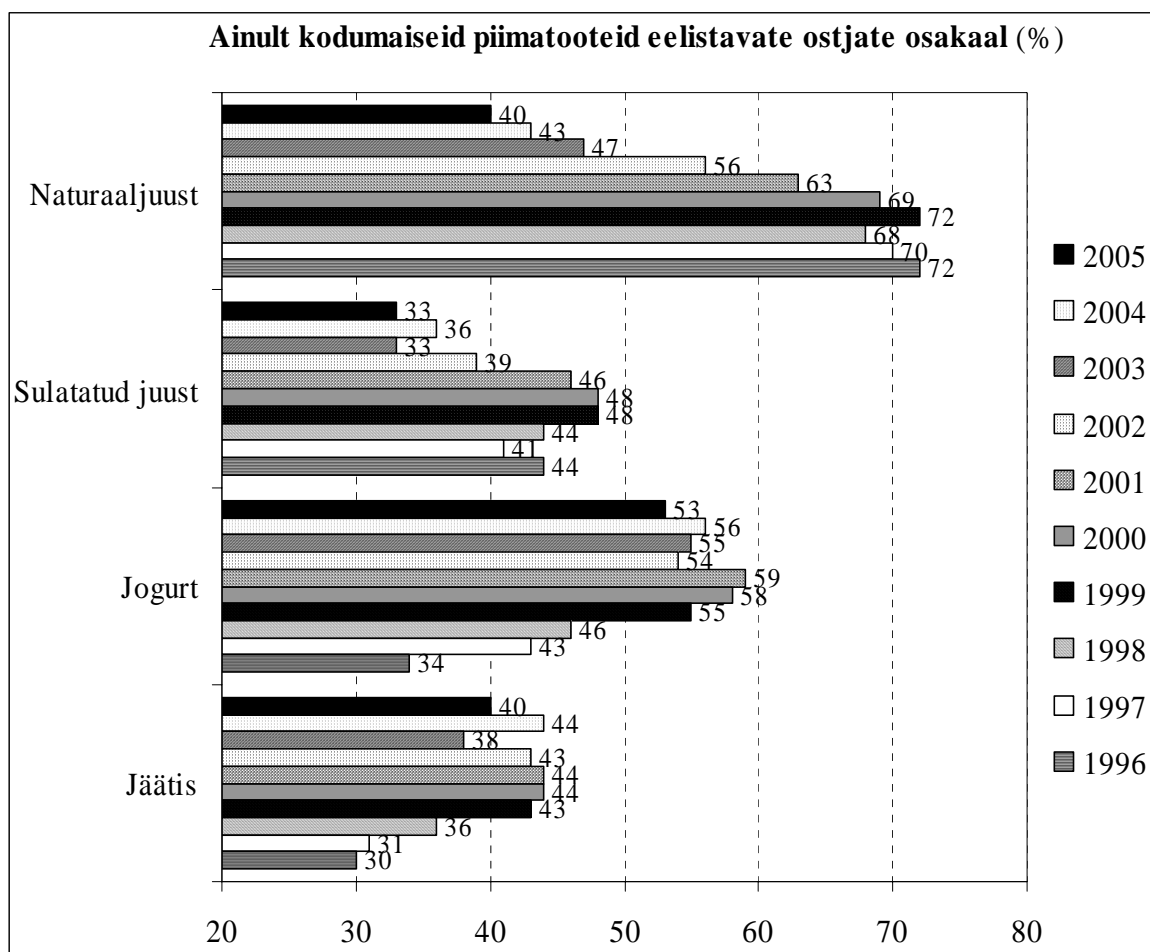
Kodumaiste ja importpiimatoodete keskmised hinnad kauplustes (kr/kg)

Toote nimetus	Eesti toode			Importtoode		
	Mai 2004	Nov 2004	Mai 2005	Mai 2004	Nov 2004	Mai 2005
Piim (kr/l)	7.43	7.51	7.82	-	-	-
Naturaaluust	76.85	79.41	84.04	99.08	117.40	116.07
Sulatatud juust	73.02	74.27	75.95	106.60	101.59	103.19
Jogurt	27.85	28.13	28.44	32.66	33.73	33.96
Või	53.23	59.60	63.91	71.55	77.03	155.57
Kohupiim	35.63	37.61	37.59	-	-	-
Jäätis (kr/l)	26.89	27.60	27.78	25.99	27.16	25.63

Allikas: EKI

Eesti kaupluste sortimendis domineerivad välismaiste piimatoodete valikus Euroopa Liidu riikide (Saksamaa, Soome, Prantsusmaa, Taani ja Rootsi) toodang. Väiksem osakaal on Leedul, Lätil, Poolal ja Tšehhil, kuid nende kauba hinnatasemed on Euroopa Liidu teiste riikide toodetest madalamad ja pakuvad seetõttu eestimaistele toodetele tugevamat konkurentsi. Viimase kahe aasta jooksul on importtoodete käibe kasv olnud kiirem naturaaluustude osas ning just madalama hinnatasemega Leedu juustud on suurendanud oma turuosa Eestis.

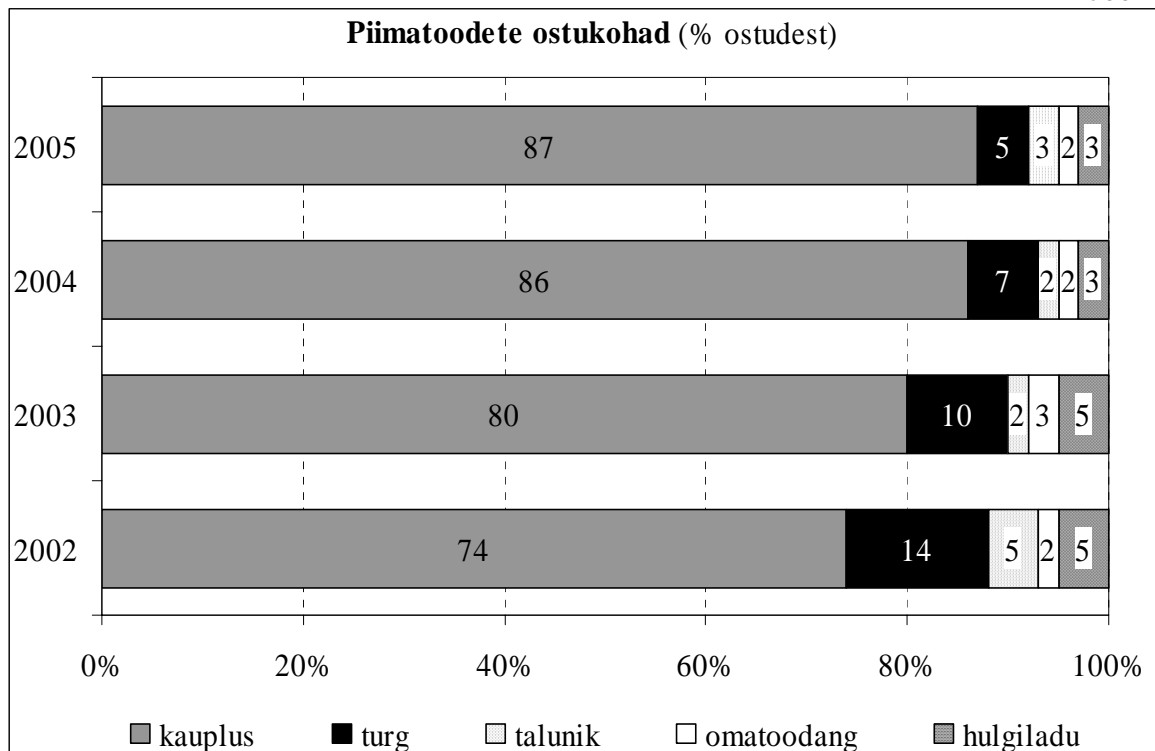
Ka konjunktuuriinstituudi poolt üheksa viimase aasta jooksul läbiviidud tarbijauuringud näitavad, et Eesti piimatoodete eelistus on suurenenud kodumaiste jäätiste ja jogurtite osas, kuid naturaaluustude ja sulatatud juustude osas on turuosa loovutatud impordile (joonis 12). Viimase 2005. aasta kohta tehtud küsitluse alusel langes aga kõigi kodumaiste piimatoodete eelistajate hulk 3-4%-punkti võrra. Kõige vähem eelistatakse kodumaistest toodetest sulatatud juustu, vaid 33% tarbijaist eelistab osta üksnes Eestis toodetud sulatatud juustu. Kodumaiste juustude turuosa vähenemist on põhjustanud nende kõrgem hind Leedu päritolu juustudega võrreldes.

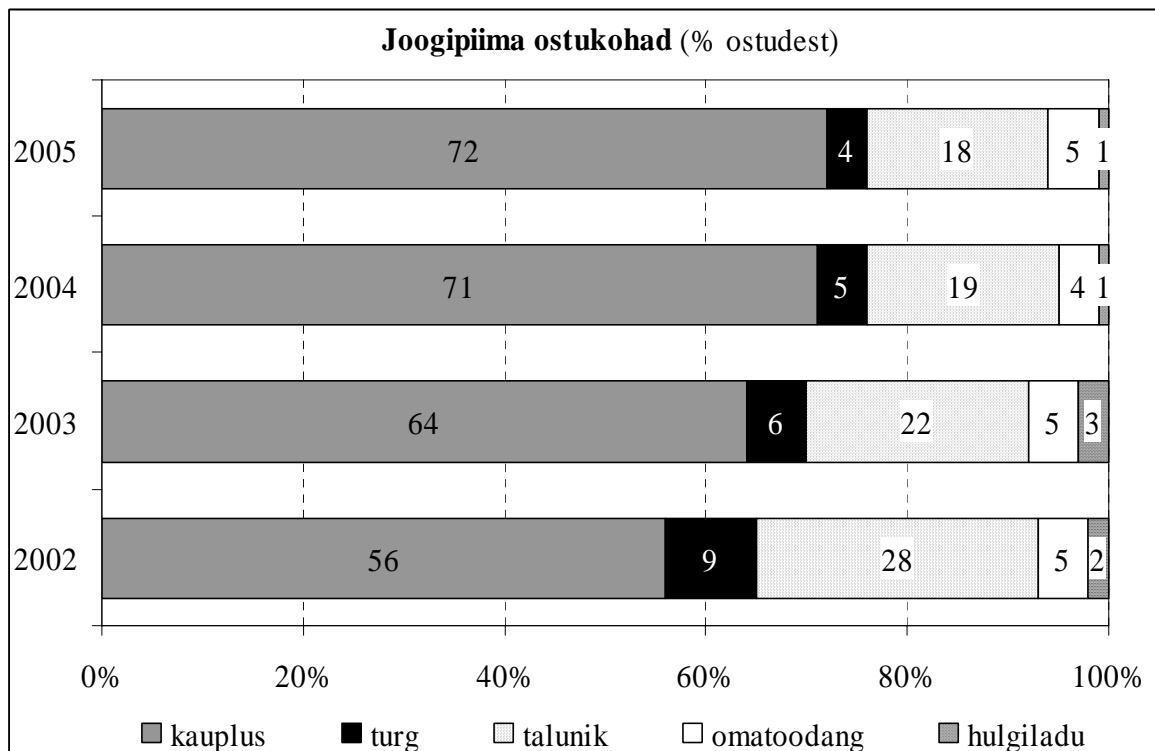
Oma tarbimisharjumusi ja –soove hinnates, vastas 34% tarbijaist, et nad sooviksid lähiaastal senisest enam süüa hapupiimatooteid, 32% suurendaks kohupiima, 27% jogurti, 21% joogipiima ja 16% juustu tarbimist, kuid 34% tarbijaist soovib vähendada või ja 25% tarbijaist rõõsa koore tarbimist.

Piimatooteid ostetakse üha enam kauplustest (joonis 13). 2005. aastal tehti 87% piimatoodete ostudest kauplustes ning see on suurenenud turgudelt, talunikelt ja hulgiladudest ostude osakaalu vähenemise arvel. Piimatoodete hinnad on kauplustes ja turul ühtlustunud, samas on valik ja toodete kvaliteet kauplustes parem. Kõrge talunikelt ostu osakaal püsib veel joogipiimal – 19%, kuid kaupluste osa tõusis 2005. aastaks 72% ning seda peamiselt omatoodangu vähenemise arvelt.

Joonis 13

Joonis 14

Maailmaturg

Esialgsetel hinnangutel toodeti maailmas 2005. aastal 627 miljonit tonni piima. Vaatamata sellele jääb toodang 8 miljoni tonniga maha nõudluse arvatavast juurdekasvust. 2006. aastal piimatoodangu juurdekasv aeglustub ja on vaid 0,5% (kogumahuks 630 mln t) 2005. aasta 1,8% asemel. 2005. aastal olid tugevad toodangu juurdekasvud Hiinas, Ladina-Ameerikas, USA-s ja Indias. Väikest kasvu või isegi osalist vähenemist näitasid Okeania, Venemaa ja Ukraina.

Tootmise suurenemisega on eeldada ka survet praegu suhteliselt kõrgetele piimatoodete hindadele maailmaturul. 2005. aasta lõpust alates ongi kerge langustendents (USD-tes) märgatav. Ekspordi vähenemise tõttu on oodata varasemate aastate kogemuste põhjal ka varude suurenemist, et ekspordimaades siseturgu stabiliseerida.

Kogu maailma piimatoodangust moodustas lehmapiim 2005. aastal 514 miljonit tonni, mis on vaid 1 miljoni tonni võrra enam kui 2004. aastal. Peale selle on veel pühvlipiim (76 mln t), kitse- ja lambapiim (21 mln t ning muude loomade piim (sh kaamelipiim, umbes 1 mln t).

Euroopa Liidu lehmapiimatoodang moodustab maailma lehmapiima toodangust 28% (143 mln t), 18% toodetakse Põhja-Ameerikas (95 mln t) ja 14% Aasia riikides (73 mln t). Uus-Meremaal ja Austraalias toodetakse 26 miljonit tonni (5% maailmatoodangust), mis on veidi vähem kui Saksamaal (28 mln t).

10 möödunud aasta jooksul tõusis piimatootmine maailmas ja sellega ka tarbimine ligikaudu 80 miljoni tonni võrra. Kusjuures põhjapoolkeral asuvad traditsioonilised piima tootjamaad andsid sellest piimaturu kasvust üsna väikese osa. Kvoodisüsteemi tõttu oli Euroopa Liidu osa selles kasvus niisama väike kui Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel, kus NSVL lagunemise järel piimatootmine vähenes. Seevastu suurenes piimatootmine Põhja-Ameerikas ligikaudu 10 miljoni tonni võrra ja Lõuna-Ameerikas samas mahuks.

Maailma piimatoodang on suurenenud tänu tarbimise kasvule. Kõrge tarbimistasemega riikides nagu ka EL-is, on kasv isegi pidurdunud, kuid läänelike tarbimisharjumuste ülevõtmine on maailma paljudes teistes riikides kaasa toonud tarbimise pideva juurdekasvu. Enamasti saab kasvavat nõudlust kasvavatel turgudel katta kodumaise tootmise suurendamisega. Kuid linnriikidesse Hongkongi ja Singapuri ning suurtesse Aasia ja Ladina-Ameerika tihedalt asustatud tööstuspiirkondadesse tuleb piimatootmeid sisse vedada.

Paljusid selliseid turge iseloomustab suur elanike arv, kuid piima ja piimatoodete suhteliselt madal tarbimine ühe elaniku kohta. Näiteks võib tuua Hiina, kus kuni eelmise aastakümneni lõpuni olnud madal tarbimistase on praeguseks enam kui kahekordistunud. Aasta kohta oodatakse Hiinas kahekohalist juurdekasvutempot, samal ajal kui teistel kasvuturgudel Kagu-Aasias, Ida-Euroopas, Ladina-Ameerikas, Lähis- ja Kesk-Idas on juurdekasvuks prognoositud vaid 3...5%. Põhjapoolkera turud kasvavad aeglasemalt. Euroopas ja Põhja-Ameerikas kasvab tarbimine vaid 0,5% aastas.

Turueksperdid prognoosivad kuni 2010. aastani maailma piimaturu juurdekasvuks ligikaudu 50-60 mln t ehk üle 2% keskmiselt aastas. Sellega saab hoogu juurde ka piimatoodete rahvusvaheline kaubandus, kuna piimatootmine ei suurene igal pool nõudlusega samas tempos.

USA-s toodeti 2005. aastal piima 80,3 miljonit tonni, mis on 3,7% enam kui 2004. aastal.

2005. aastal suurenes seal või (kogumaht 606,4 tuh t, +7%), juustu (4,1 mln t, +2,6%) ja vadakupulbri (474,3 tuh t, +1%) tootmine. Aastatagusest vähem toodeti täispiimapulbrit (15,3 tuh t, -16,9%), lõssipulbrit (540,3 tuh t, -15,3%) ja kondenspiima (231,1 tuh t, -3,1%).

Austraalias suurenes piimatoodang 2005. aastal 1,2%, kogumahus 10,45 miljonit tonni. Võitoodang suurenes 1%, lõssipulbri toodang 14,5% ja joogipiima toodang 2,4%. Teiste piimatoodete tootmine vähenes, sealhulgas enim vähenes piimapulbri tootmine (-7,9%). Juustu toodeti 6,4% ja vadakupulbrit 4,6% vähem kui 2004. aastal.

Euroopa Liidu turg

EL-is on piimatootmise reguleerimise kvoodisüsteem jões olnud juba 22 aastat ning see kehtib kuni 2015. aasta 31. märtsini. Reformid, mida 2003. aastal EL-is otsustati, on praeguseks rakendunud ning on andnud juba kaugeleulatuvaid tulemusi. Keskseks küsimuseks on seejuures, milliste hindade juures on võimalik EL-i piimaturgu tasakaalus hoida. Senist hinnataset, mis ületab praegu oluliselt maailmaturu taset, ei ole EL-i piimaturul edaspidi võimalik säilitada. Esmane eesmärk 1984. aastal juurutatud meetmete puhul oli turukorralduse kulude piiramine ja stabiliseerimine. Selle tulemusel saavutati loomulikult ka hindade stabiilsus, mis oli piimatootjatele väga kasulik. Järgneva reformi ja eelolevate raamtingimuste käigus on oodata, et hinnastabiilsus kaob koguselise regulatsiooni ja garantiide vähenemise tulemusel. Kvoodisüsteemi kasutusaeg on palju soodsaid tingimusi loonud ning kvoodisüsteemi lõpetamine tooks märkimisväärseid majanduslikke tagajärgi kõigi piimaturul osalejate jaoks. Seega on küllaltki oluline, milliste abinõudega kvoodisüsteemi lõppu ette valmistatakse, samal ajal ka turu arengut silmas pidades.

WTO-lepetest tulenev eksporditoetuste kaotamine WTO läbirääkimiste täieliku rakendamiseni aastast 2014 tekitab EL-i piimaturul ebakindluse, mil määral on võimalik turgu ekspordi korral tasakaalus hoida. Isegi kui Euroopa turul tulevikus nõudlus kergelt suureneb, jääb turu tasakaal edaspidi ikkagi ekspordist sõltuvaks.

Suuremad raskused on piimarasva realiseerimisega, sest see sõltub väga tugevalt võiturst ja siin väheneb siseturu kaitse võimaliku tollimaksu alandamise ja eksporditugede languse läbi väga tugevasti. Otsesed hinnagarantiid on 2006. aastal 50 000 tonnile või sekkumiskogusele, mis 2008. aastast alates vähenevad 30 000 tonnile. 2006. aasta algus on näidanud, et hinnasurve võile on tugevnenud, kuna eksport on vähenenud.

2004-2005. aastal, reformi esimestel aastatel, hinnad piimaturul langesid, mida eelkõige põhjustas või ja lõssipulbri sekkumishindade langetamine. 2006. aasta alguses on võihinna langus jätkunud, samal ajal lõssipulbri (piimavalgu) turud on enamasti stabiilsed. Siiski on aasta alguse alusel ennatlik loota, et kogu 2006. aastal püsib turul sama olukord ning piimavalgu püsivate hindade baasil saab piimarasvade hinnalangust täielikult kompenseerida.

Vaatamata piimakvootide tõusule 2006. aasta 1. aprillist, võib EL-is 2006. aastal arvestada piimatootmise mahu ainult kerge tõusuga. Piimakvoot suureneb 480,7 tuh tonni võrra, millest 29% läheb Saksamaa piimakvoodi suurendamiseks.

2006. aasta jaanuarikuu seisuga on 2005/06 kvoodiaasta piimatootmist pidurdanud Saksamaa ja Prantsusmaa, kus 2006. aasta jaanuaris toodeti piima 3-4% piima vähem kui 2005. aasta jaanuaris. Irimaal oli vähenemine isegi 6%, Inglismaal jäi tootmismahud eelmise jaanuari tasemel. Piimatootmine vähenes ka Hollandis ja Taanis.

Uutes liikmesriikides pole toomise ekstensiivsus veel vaibunud, kuid kasv on veidi aeglustunud. Poolas suurenes piimatootmine 2006. aasta jaanuaris eelmise aasta jaanuariga võrreldes 0,8%, aga 2005. kalendriaastal toodeti piima 10% enam kui 2004. aastal. Tootmise kiire kasv oli ka Baltimaades (+5,7%). Piimatoodang suurenes uutes liikmesriikides 2005. aastal võrreldes 2004. aastaga kokku 5,5%, vanades liikmesriikides toodang vähenes 0,2% ning EL-25 kokku suurenes piimatootmine vaid 0,9%.

2006. aastal suureneb piimatootmine EL-25-s hinnanguliselt vaid 0,2%, kasvades kogumahule 132,4 mln tonni. Vanades liikmesriikides piimatootmine väheneb 0,1%. Kasvu on oodata eelkõige uutes liikmesriikides (+2,2%). Viimastes on saavutatud juba piimakvoodi piirid või ei olda kuigi kaugel sellest. Selline kiire kasv viib struktuurimuutustele tootmises: väiketootjad ja väikeettevõtjad loobuvad, samas keskmised ja suured kasvavad.

Toorpiima pakkumise suurenemine ja tõenäoliselt edaspidi vähenev eksport tugevdab survet EL siseturu hindadele. Võiturul tuleb sellega kindlasti arvestada ning see võib poliitikutid taas turukaitsmise vajadusele mõtlema suunata.

2005. aastal suurenenud toorpiimakogused EL-is suurendasid ka paljude piimatoodete tootmise koguseid. Joogipiima toodang jäi kokkuvõttes varasema aasta tasemele, ainult 10-s liikmesriigis suurenes toodang kokku 3,3%. Juustu toodeti 2005. aasta 11 kuuga 2% rohkem, kusjuures aasta lõpukuudel oli juurdekasv kiirem kui aasta alguses. Võid toodeti 2% ja lõssipulbrit 4% enam. Kergelt vähenes kondenspiima ja täispiimapulbri tootmine, mida mõjutasid väiksemad müügivõimalused maailmaturul.

EL võiturul on 2006. aasta alguses kõigis liikmesriikides täheldatud hinnalangust ning märtsi alguses alustati reas liikmesriikides tavapäraseid või sekkumisostusid, sh Saksamaal, Prantsusmaal, Hollandis, Irimaal, Hispaanias ja Poolas. Turuolukorda stabiliseerib ka eraladustamise võimalus, mis samuti algas 1. märtsist. 2005. aasta 11 kuul toodeti EL-is hinnanguliselt 1,78 mln tonni võid, mis on 30 tuhat tonni rohkem kui 2004. aastal. Võitoodang on tõusnud vaatamata sellele, et varutava piima rasvasus 0,02%-punkti võrra langes. See aga tähendab, et ülejäänud turusegmentides pidi toodangu rasvasisaldus läbilõikeliselt kergelt langema. Tendentsid EL-I erinevates liikmesriikides olid siiski erinevad. EL-15-s suurenes võitoodang 2005. aasta 11 kuuga 2,4%, kuid uutes liikmesriikides vähenes 0,8%. Näiteks Saksamaal suurenes võitoodang sel perioodil 9 000 tonni, Suurbritannias 12 000 tonni, Irimaal 3 000 tonni, Prantsusmaal 5 000 tonni, Hispaanias 12 000 tonni ja Poolas 6 500 tonni võrra.

Võid eksporditi 2005. aasta 11 kuuga 13 000 tonni vähem kui aasta varasemal perioodil. Aasta lõpuks loodeti EL-25-s võid ekspordida 330 000 tonni, viimaste aastate keskmine kogus. 2006. aasta jaanuaris ja veebruaris püsis või maailma- ja EL turul rahulik olukord.

Või tarbimistendents oli EL-s ka 2005. aastal kergelt vähenev ning see jätkab mõned aastad varem täheldatud tendentsi. Perede küsitlused Saksamaal ja Prantsusmaal näitavad või tarbimise vähenemist 1,1...4,3%.

Juustuturu maht EL-is 2005. aastal suurenes. Lehmapiimast juustu tootmine kasvas EL-is 2005. aastal võrreldes 2004. aastaga 130 000 tonni võrra. See on tugevaim kasv peale 2001. aastat. Juustu tootmine suurenes enamikes liikmesriikides, see vähenes vaid Belgias, Tšehhis ja veidi ka Hollandis. Samal ajal kui eksport kolmandatesse riikidesse kahanes, kasvas tarbimine siseturul, vastupidiselt varasematele aastatele, isegi kiiremini kui tootmine. Siseturg suutis tarbida ka ekspordi vähenemise lisakogused. Lõikejuustu ja kõvajuustu hinnad säilitasid enam-vähem eelmise aasta taseme. Kõrged juustuhinnad toetasid ka teiste piimatoodete müüki.

2006. aasta esimestel nädalatel tasakaalustus olukord Euroopa juustuturul. Nõudlus siseturul on olnud tavapärane ja ka kolmandad riigid pakuvad häid müügivõimalusi.

Itaalias näitasid 2005. aastal värskapiimatooted päris korralikku müügitõusu. Itaalia Taluliidu ütluste kohaselt tõusis joogipiima tarbimine 2005. aastal 4,9% varasema aasta suhtes. Pärast aastatepikkust langust tarbimises oli müügi suurenemine eelkõige täheldatav aasta teises kvartalis, kui taluliidu initsiatiivil hakati piimapakenditel viitama piima päritolule.

Oluline kasv ei olnud Itaalias mitte ainult joogipiima segmendis, vaid ka jogurti (+4,6%), piimadessertide (+4,6%) ja juustu (+1,3%) tarbimises. Üksnes UHT-piima tarbimine püsis stabiilne. 2005. aastal müüdi Itaalias värsket ja UHT-piima kokku 2,3 mln tonni. Lõviosa sellest, nagu ka varasematel aastatel moodustas kõrgema kvaliteediga joogipiim. Sellele lisaks arenes positiivselt ka Itaalia erinevate regioonide juustude müük (Parmigiano Reggiano DOP, Grana Padano DOP, Fontina DOP ja Mazzarella di Bufala Campana DOP).

2000-2004. aastatel suurenes Itaalias joogipiima ja värskapiimatoodete tarbimine keskmiselt 2,5% aastas.

Hollandis varusid Hollandi piimatööstused 2005. aastal kokku 10,4 mln tonni piima ehk 1,3% vähem kui aasta varem. Tugevat tagasiminekut täheldati vadakupulbri tootmises, 68,3 tuhat tonnine tootmismahd oli 28% väiksem aasta varasemast kogusest. Vähem toodeti ka piimapulbrit (-3%), juustu (-2,5%) ja võid (-1,6%). Suurenes aga lõssipulbri (+6,9%), kondenspiima (+5,4%) ja joogipiima (+0,6%) toodang.

Rahvusvaheline konkurents

Valio tõstis 2006. aasta 1. jaanuarist siseturul piima kokkuostuhinda 5 eurosendi (78 EEK senti) võrra liitri kohta. See on esimene hinnatõstmine peale kahte aastat. Juhul kui Helsingi peakontor suudab kogu kalendriaastal hinnatõusu läbi suruda, kaotaks Valio konstantse müügi korral (450 mln liitrit piima) hinnatõusu tõttu kokku 22,5 mln eurot võrreldes 2005. aastaga.

Valiosse kuulub 28 Soome meiereid, mille aastakäive on kokku 25 miljardit krooni. Alates 1990-ndate algusest on Valio oma puuviljajogurtitega ka Rootsi turul, kuid Arla Foodsiga ühinemist ei üritata, pigem tegeletakse erinevate koostöövormidega.

Rootsi **Skånemejerieri** juhtkond on otsustanud hakata läbi rääkima Milko ja Valioga, et parandada koostööd Põhjamaades. Selle koostöö eesmärgiks on saada ühiselt Põhjamaade piimaturul tugevam positsioon. Pärast seda kui kaubandusettevõtted tõid turule rohkelt oma kaubamärgiga tooteid, on olukord piimatoodete turul muutunud veelgi enam pingestatuks. Samal ajal on odavkauplused Põhjamaades saamas üha suuremat turuosa, mille tulemuseks on piimatoodete hinnalangus. Koostöö vorm ei ole veel lõplikult selge, kuid seda selgitatakse läbirääkimiste käigus. Ühinemist plaanis ei ole.

Arla uus suur pulbritehas Rootsis Vimmerbys testis Poolast pärit piima töötlemist, kuna Arla Poolas asuv meierei oli ajutiselt lühiajaliselt renoveerimiseks suletud. Kuna Vimmerby tööstuses on pidevalt osa võimsusi koormamata, siis on selline testimine oluline ning võimaldab tulevikus ka teistest riikidest pärit piima töödelda.

Arla Foods'i 2004/05 majandusaasta käive vähenes eelmise aasta suhtes 2%, langedes ligikaudu tagasi 97 mrd Eesti kroonini. See oli esimene langus peale Taani-Rootsi meiereide ühis-tulise kontserni Arla Foods asutamist 2000. aasta aprillis. Käibelangus tuli väheoluliste tütarfirmade müümise ja EL põllumajandusreformist tulenevate piimatoodete müügihinna langetamise tagajärjel.

2004/05 majandusaastal saadi 60% ehk üle 57,9 mrd kr Arla Foods'i käibest välis-turgudel ja ülejäänud 40% asukohamaade Taani ja Rootsi turgudel. Tähtsamad müügiturud olid Suurbritannia ja Rootsi. Arla Foods tootis 2004/05 enam kui 2,8 mln tonni joogipiima, ca 330 tuhat tonni juustu ja ligikaudu 145 tuhat tonni võid ja võirasva.

Taani siseturul olid enamike piimatoodete jahinnad 2005. aastal -0,8...-3,3% vahemikus madalamad kui 2004. aastal. Üksnes juustu hind oli ligi 3% kõrgem aasta varasemast.

Peale karikatuuriskandaali on Arla Foods'il endiselt Lähis-Ida riikides keeruline oma tooteid müüa ning spetsialistide arvates tuleb endiste positsioonide tagasivõitmiseks ettevõttel kulutada tarbijate informeerimiseks suuri summasid, et nende usaldus tagasi võita.

Šveitsi meiereikontsern **Emmi** tahab tulla Põhjamaade turule. Nad on avanud Rootsis Gävles oma harukontori ning esimesed tooted – kohvikoor ja kakaojook, on juba peagi ICA ja Konsumi kaupluste lettidel. Emmi peakontor asub Šveitsis Lutzernis, seal töötab 2800 töötajat ning piimatooteid müüakse kogu Euroopas ja USA-s. Kontserni tuumikomanikud on Šveitsi piimatootjad ning 2004. aastal töödeldi 590 miljonit kilo piima. Kontserni aastakäive oli ca 20 miljardit Eesti krooni. Juustutoodang annab müügist üle 50%.

Campina suurendas 2005. aastal oma käivet 158 miljoni Eesti krooni võrra 56,3 miljardi kroonini. Käive suurenes vaatamata suurele konkurentsile koduturul Hollandis ja Saksamaal. Kasv saadi muu hulgas ka müügi käibe kasvust Venemaale, Kreekasse, Hispaaniasse ja Suurbritanniasse. Venemaale müügi käive suurenes ligi 8,5 miljardi kroonini.

Samal ajal uurib Campina võimalusi ehitada Iraaki piimatööstus. Hollandi piimatööstus näeb seal piisavaid turuvõimalusi.

Lactalis on 89,2 mrd Eesti kroonise käibega 2004. aastal endale Euroopa toiduainete-tööstuse ettevõtete seas kindlustanud 7. koha (1. koht Nestle'1 230 mrd kr-ga). Sellest alates on ettevõtte tugeva laienemisstrateegia abil edasi suurenenud. 2006. aastal tõuseb ettevõtte käive 140,8 mrd kroonini.

Tähtsamad Lactalise laienemissammud olid viimastel aastatel järgmised:

- 2003: Prantsuse ettevõtte Cama ülevõtmine (käive 782,3 mln kr);
- 2004: Prantsuse ühistu 3A Hispaania filiaali ost (käive 3,9 mrd kr); Food Master International omandamine Kasasthanis (939 mln kr käive)
- 2005: ettevõtte MacLelland ülevõtmine Suurbritannias (3,4 mrd kr)
- Jaanuaris 2006: Itaalia ettevõtte Galbani (20,3 mrd kr) ja Joint Venture Nestle (23,5 mrd kr) ostmise.

Firma Lactalis näitajad 2005. aastal:

- Käive 97 mrd kr
- Piima ümbertöötlemiskogus 6,5 mrd l
- Töötajate arv 20500, sh 7500 Prantsusmaal
- Tootmiskohad: 66 Prantsusmaal, 31 välismaal, lisaks välismaal 16 kaubandus-filiaali
- Turul kohalolek 148 riigis
- Kaubamärgid: President, Lactel, Bridel, Société, Lanquetot, Salakis, Primevère.

Kokkuvõte

2005. aastal oli **piima tootmine** Eestis 2,6% suurem kui aasta tagasi ning piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** suurenesid 6,5%, moodustades 85,2% piima kogutoodangust. Perioodiks 1.04.2005 – 31.03.2006 EL poolt määratud piima tootmis-kvootidest täideti üheksa kuuga 70,5%, sh 78,2% tarnekvoodist ja 9,2% otseturustuskvoodist. Lehmade arv oli aasta lõpus 1800 looma võrra väiksem kui aasta tagasi, kuid piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 223 kg võrra (4% 2004.a suhtes).

Väliskaubavahetuses suurenes ekspordikäive võrreldes 2004. aastaga 10,8%, kuid impordikäive vähenes 17,9% ning positiivne kaubavahetussaldo suurenes selle tulemusel neljandiku võrra. Enamike piimatoodete ekspordi- ja impordihindade tõus on pidurdunud ning paljude toodete hinnad isegi langesid. Ekspordikäibe kasv saavutati põhiliselt juustu ja vadakupulbri ekspordimahtude suurenemise tulemusel. Ekspordikäibest 74% moodustas eksport EL vanadesse ja 14% uutesse liikmesriikidesse ning 12% väljapoole EL riike. Impordikäibest moodustas 56% juustuimport ja 61% impordikäibest tuli EL uutest liikmesriikidest.

Piima **kokkuostuhinna** trend oli 2005. aastal langussuunaline, kuid aastakeskmise oli 3,6% kõrgem kui 2004. aastal. Piimatoodete tööstustest **väljamüügihindade** kõrge tase hakkas 2005. aastal kõikumama, kuid aastakeskmise tase jäi kõrgemale 2004. aasta keskmistest hindadest. Piimatoodete **jaehinnad** olid 2005. aastal enamike toodete osas stabiliseerusid. Jätkus nende toodete hinnatõus, millele on Eesti piimatööstustel head ekspordivõimalused ja mille tööstustest väljamüügihinnad samuti tõusid.

Maailmaturul on pakkumine suurenenud ning hinnad on hakanud kõikumama. Stabiilsemana on maailmas püsinud juustuturg.

Lisad

Tabel 16

Piimasektori tootmismahud EL-25-s

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lehmade arv, mln tk	...	25,7	25,2	24,7	24,1	23,4	23,1
<i>sh EL - 15</i>	20,9	20,3	20,2	19,8	19,2	18,8	18,5
Piimatoodang, mln t	144,3	142,9	143,3	143,4	144,0	142,5	142,7
<i>sh EL - 15</i>	122,2	121,2	121,4	124,4	122,1	120,8	120,5
Võitoodang, tuh t	2007	1970	2101	2159	2170	2112	2130
<i>sh EL - 15</i>	1735	1704	1824	1890	1900	1870	
Juustutoodang, tuh t	6945	7153	8018	8061	8150	8423	8558
<i>sh EL - 15</i>	6171	6372	7194	7220	7293	7415	
Piimapulbri toodang, tuh t	972	946	919	867	873	864	868
<i>sh EL - 15</i>	895	873	834	798	792	781	781
Lõssipulbri toodang, tuh t	1397	1326	1233	1383	1367	1039	1050
<i>sh EL - 15</i>	1191	1116	948	1163	1127	822	843
Lõssipulbri sekkumisostu varud aasta lõpuks EL-15, tuh t	187	0	0	140	195	64	8
Elanike arv, 1,01,, mln in	451,8	453,1	454,2	454,6	457,0	459,2	459,5
<i>sh EL - 15</i>	376,5	378,2	379,7	380,4	382,8	385,1	385,4

Allikas: ZMP

Riikide osakaalud EL piimasektori kogunäitajates 2005, aastal (%-des)

	Rah- vastik	Lehmad	Piima- toodang	Või- toodang	Juustu- toodang	Piima- pulbri- toodang	Lõssi- pulbri- toodang
Belgia	2,3	2,4	2,4	1,8	0,8	9,8	7,6
Taani	1,2	2,4	3,2	2,2	4,4	10,9	1,4
Saksamaa	18,0	18,3	20,0	23,1	24,6	17,9	22,4
Kreeka	2,4	0,6	0,5	0,1	0,3
Hispaania	9,4	4,7	4,6	2,9	3,2	0,8	0,8
Prantsusmaa	13,2	16,2	16,7	21,6	21,4	22,5	26,7
Iirimaa	0,9	4,8	3,6	7,5	1,5	4,0	5,2
Itaalia	12,7	8,0	7,6	6,6	12,7
Luksemburg	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0
Holland	3,5	6,5	7,7	5,1	8,5	12,7	5,2
Austria	1,8	2,3	2,2	1,6	1,9	0,2	0,7
Portugal	2,3	1,5	1,5	1,3	0,7	1,0	0,7
Soome	1,1	1,4	1,7	2,9	1,3	0,2	1,9
Rootsi	2,0	1,7	2,3	2,4	1,5	3,7	1,5
Suurbritannia	13,1	9,0	10,3	6,7	5,1	6,3	6,7
EL-15	83,9	80,1	84,5	85,8	87,9	90,0	80,3
Eesti	0,3	0,5	0,5	0,9	0,3	0,8	1,0
Läti	0,5	0,8	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2
Leedu	0,7	1,9	1,4	0,7	0,9	0,0	1,0
Malta	0,1	0,0	0,0	...	0,0
Poola	8,3	11,9	8,3	8,6	6,6	5,8	13,3
Slovakkia	1,2	0,9	0,9	0,6	0,7	0,8	0,6
Sloveenia	0,4	0,6	0,6	0,2	0,3	0,0	0,2
Tšehhi	2,2	1,9	1,9	2,5	1,7	0,9	3,1
Ungari	2,2	1,3	1,3	0,6	1,3	0,1	0,2
Küpros	0,2	0,1	0,1	...	0,0
EL-25	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid, FAO

**Lehmade produktiivsus, piima rasvasus, kokkuostu osakaal ja
tarnekvoodi täitmine Euroopa Liidus 2003 - 2005, aastail**

	Väljalüps, kg/1 lehm		Rasvasus, %		Kokkuost toodangust, %		Tarnekvoodi täitmine EL-15, %	
	2003	2004	2004	2005	2004	2005	2003/04	2004/05
Belgia	6019	6166	4,14	4,10	89,9	91,2	100,4	100,7
Taani	7889	8000	4,31	4,28	97,0	97,0	100,8	100,0
Saksamaa	6537	6585	4,22	4,18	96,0	96,1	101,3	101,5
Kreeka	4597	4529	3,64	3,64	93,5	99,4	98,5	88,1
Hispaania	5640	...	3,75	3,75	88,2	88,5	99,2	101,1
Prantsusmaa	5948	...	4,07	4,05	94,1	97,8	98,8	98,9
Iirimaa	4782	4759	3,81	3,83	98,0	97,8	100,5	100,8
Itaalia	5679	5735	3,74	3,72	98,0	97,2	104,5	104,0
Luksemburg	6380	6677	4,20	4,19	95,9	96,3	100,7	100,9
Holland	7494	7415	4,42	4,40	96,8	96,7	100,5	100,6
Austria	5507	5632	4,20	4,22	83,5	83,4	103,4	101,4
Portugal	6280	6452	3,86	3,85	93,3	91,2	97,4	99,1
Soome	7469	7600	4,23	4,18	96,9	96,8	100,0	98,0
Rootsi	8073	8107	4,25	4,25	98,6	96,8	97,5	97,1
Suurbritannia	6768	6665	3,99	4,01	96,5	95,8	100,2	98,9
EL-15	6300	6350	4,09	4,07	95,2	92,4	100,9	...
Eesti	5176	5528	4,13	4,12	82,2	85,1		93,1
Läti	4261	4251	4,17	4,25	57,1	70,3		72,7
Leedu	4031	4238	4,15	4,15	60,3	61,9		84,7
Malta	2,81	2,85	95,3	...		86,0
Poola	4088	4071	4,00	4,00	68,1	71,9		
Slovakkia	5179	5236	3,77	3,78	77,6	76,5		87,4
Sloveenia	4,17	4,17	61,7	59,0		
Tšehhi	5929	6200	4,00	3,95	95,9	92,4		91,4
Ungari	...	6300	3,74	3,70	91,6	88,1		81,6
Küpros	3,60	3,62	96,6	...		91,6
EL-25	5950	6000	100,8

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid, FAO

**Lehmade arv 1000 elaniku kohta ja piimatoodang ühe elaniku kohta
Euroopa Liidus 2003 - 2005, aastail**

	Lehmade arv mai/juuni loendus tk/1000 elanikku			Piimatoodang, kg/1 elanik		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Belgia	57	55	53	328	327	325
Taani	111	105	104	868	846	850
Saksamaa	53	52	51	346	342	345
Kreeka*	14	14	14	70	70	70
Hispaania	28	27	25	163	157	153
Prantsusmaa	66	64	62	412	404	394
Iirimaa	296	292	277	1367	1334	1262
Itaalia	33	33	32	189	186	185
Luksemburg	92	89	86	592	595	591
Holland	95	94	93	684	671	673
Austria	71	67	66	401	385	381
Portugal*	33	32	32	187	192	199
Soome	64	62	61	475	469	465
Rootsi	45	45	44	364	365	363
Suurbritannia	37	36	35	254	245	241
EL-15	51	50	48	322	314	313
Eesti	86	86	87	451	483	497
Läti	87	80	80	325	361	314
Leedu	127	129	126	519	548	564
Malta*	20	20	20	103	108	104
Poola	75	72	72	311	301	312
Slovakkia	43	40	38	221	229	236
Sloveenia	70	66	67	378	408	430
Tšehhi	45	43	43	267	262	271
Ungari	33	31	30	196	187	183
Küpros*	33	34	36	204	199	180
EL-25	53	52	50	318	310	311

* Eelmise aasta detsembriloendus

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid

Piimatoodete tarbimine Euroopa Liidus 2003 - 2005, aastail (kg/1 elanik aastas)

	Joogipiim		Või		Juust ja kohupiim	
	2004	2005	2003	2004	2003	2004
Belgia	61	60	4,2	3,8	16,1	16,7
Taani	94	91	1,7	1,7	23,8	...
Saksamaa	73	73	6,6	6,5	21,7	22,9
Kreeka	43	43	0,7	0,7	28,7	28,7
Hispaania	91	89	0,9	0,9	8,8	9,5
Prantsusmaa	65	64	7,8	7,8	24,0	23,8
Iirimaa	134	131	2,8	2,7	12,1	10,4
Itaalia	54	52	2,8	2,8	22,9	23,1
Luksemburg
Holland	48	49	3,2	3,2	19,8	20,0
Austria	68	68	4,5	4,6	19,5	19,4
Portugal	86	91	1,8	1,8	10,2	10,1
Soome	132	137	5,9	5,9	16,6	18,3
Rootsi	112	111	2,7	2,7	16,7	18,1
Suurbritannia	110	110	3,5	3,6	11,0	11,3
EL-15	77	77	4,4	4,4	18,8	19,1
Eesti	54	56	2,3	2,3	10,0	10,4
Läti	32	35	1,9	2,8
Leedu	22	23	2,7	3,1
Malta	73	87
Poola	54	58	4,2	4,0	10,3	10,4
Slovakkia	55	48	3,0	2,7	8,9	9,5
Sloveenia	162	145	1,4	1,5
Tšehhi	52	57	4,6	4,9	14,8	15,7
Ungari	59	55	0,9	0,8	8,8	9,0
Küpros	104	101	11,0	...
EL-25	73	73	4,4	4,2	...	18,2

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid, FAO